

AKADEMIE MÚZICKÝCH UMĚNÍ V PRAZE

DIVADELNÍ FAKULTA

Dramatická umění

Herectví se zaměřením na autorskou tvorbu a pedagogiku

DIPLOMOVÁ PRÁCE

HRA JE HRA JE HRA

Bára Purmová

Vedoucí práce: doc. Michal ČUNDERLE, Ph.D.

Oponent práce: MgA. Hana MALANÍKOVÁ, Ph.D.

Datum obhajoby: 30. 9. 2019

Přidělovaný akademický titul: MgA.

Praha, 2019

THE ACADEMY OF PERFORMING ARTS

THEATRE FACULTY

Dramatic arts

Acting with Focus on Authorial Creativity and Pedagogy

MASTER'S THESIS

PLAY IS PLAY IS PLAY

Bára Purmová

Thesis consultant: doc. Michal ČUNDERLE, Ph.D.

Opponent: MgA. Hana MALANÍKOVÁ, Ph.D.

Date of thesis defense: 30. 9. 2019

Academic degree: MgA.

Praha, 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou práci na téma

HRA JE HRA JE HRA

vypracoval(a) samostatně pod odborným vedením vedoucího práce a s použitím uvedené literatury a pramenů.

Praha, dne

podpis diplomanta

Upozornění

Využití a společenské uplatnění výsledků diplomové práce, nebo jakékoliv nakládání s nimi je možné pouze na základě licenční smlouvy tj. souhlasu autora a AMU v Praze.

Poděkování

V první řadě děkuji Michalovi Čunderle za pečlivé vedení mé diplomové práce. V druhé řadě děkuji Michalovi Čunderle a Václavu Zimmermannovi za skvělou spolupráci, kde jen se dá, a do třetice děkuji Václavu Zimmermannovi, že si chce hrát.

Abstrakt

Tato práce se zabývá potřebou hry v procesu tvorby a zkoumá hranice a rozsáhlost pojmu hra. V osobní rovině popisuje autorčiny zkušenosti z přípravy a natáčení autorského filmu *Případy Léona Cliftona*. V rovině teoretické porovnává přístup ke hře v dílech dvou literárních autorů: Alfonse Bohumila Šťastného a Gertrudy Steinové.

Abstract

This thesis deals with the need for play in the creative process, and examines the breadth and boundaries of the term "play". On the personal level it describes the author's experiences while preparing and shooting the authorial film *The Casebook of Léon Clifton*. On the theoretical level it compares the approach to play in the works of two literary authors: Alfons Bohumil Šťastný and Gertrude Stein.

Obsah:

Úvod	9
První pokus 30. 6. 2019	9
Druhý pokus 2. 7. 2019	9
Třetí pokus 10. 7. 2019	9
Čtvrtý pokus 13. 8. 2019.....	10
Poslední pokus 30. 8. 2019	11
P – Vzkaz.....	13
U´ – 1906, Praha.....	13
S´ – 1906, Paříž	13
S – Růže je růže je růže	14
S – Gertruda Steinová.....	15
S – Věty	17
Z – Loira jedním tahem	17
S – Obraz ze slov	17
U + Z = P – Seznámení, Praha, 2014.....	19
P – Jinak, stručně.....	20
U – Případ Léon Clifton	21
P – U Hrocha.....	23
U – Šťastného Clifton	25
P + U = U – Náš Clifton	27
U – Inspirace	28
U – Písmo umírajícího.....	32
P – Banka nápadů.....	35
S – Gertruda Steinová jinak.....	38
Z – 17. 5. 2012, Paříž.....	39
S + Z = ♥ – Dvě ženy	39

S – Čas	42
S – Minimalismus	44
P – Minimalismus	45
P – Úkoly.....	46
U – Šťastného Ada Brighitová	46
U – Naše Ada Brighitová	47
S + U – Co spojuje Gertrudu Steinovou a Alfonse B. Šťastného?	50
U' + S' = Z' – Šťastný v Paříži	52
P – Kouzelná flétna	55
P – <i>Nějak cejtím, že jsme fakt umělci</i>	57
Z – Autorská prezentace	59
Závěr.....	61
První pokus	61
Druhý pokus	61
Třetí pokus	62
Citovaná literatura	65
Údaje o filmu <i>Případy Léona Cliftona</i>	66

*Mluvit o hře vážně, a dokonce ještě s ponurou vážností slovíčkářů a pojmových
hnilopichů, se rovná nakonec zjevnému protimluvu a zlomyslnému kažení hry.*

(Fink, 1992, str. 6)

Úvod

První pokus 30. 6. 2019

Léon Clifton je fiktivní postava z detektivního příběhu. Léon Clifton je reálný detektiv. Léon Clifton je Václav Zimmermann. Václav Zimmermann je herec. Václav je fiktivní postava. Václav je fiktivní herec. Václav Zimmermann kamarádí s Bárou Purmovou. Pracují spolu. Spolupracují. Jí spolu. Chodí spolu do školy. Chodí spolu i ze školy, protože bydlí přes ulici. Nosí kníry. Holí si kníry, lepí si kníry. Bára neví coby. Nezná své téma. Stále si hraje. Hraje si s kamerou. Hraje si s loutkami. Je loutkou. Není loutkou. Nepracuje. Hledá. Bára se hledá. Bára je Bára. Bára je Brigitová. Clifton může být taky Bára. Bára je Bára je Bára. A růže je taky růže je taky růže.

Druhý pokus 2. 7. 2019

Tato diplomová práce by chtěla přijít na to, kdo jsem a co chci. Momentálně je mým zásadním tématem uvědomění, že čím více jsem šťastná a spokojená, tím méně jsem kreativní a plodná. Umělecky. Proč? Zároveň jsou tady ale kreativní povinnosti a já je chci zdolat. A navíc s chutí a zájmem. Něco se ale musí stát. Kde jsou ty loňské sněhy, kdy jsem nestíhala spát, po nocích vyráběla scénografii, přes den zkoušela, za měsíc pokreslila celý sešit a měla z těch deadlinů a stresů čtvery antibiotika ročně a problémy v osobním životě? Extrém jako extrém. Musí přece existovat nějaký příjemný střed. Tomu říkám profesionalita. Zvládat osobní i umělecký život a stihnout si přitom zajít i na running sushi a pivo k *Rudolfovi*. Na running sushi jsem ještě nikdy nebyla, ale je to pro mě symbol úlevy. Trvá dlouho a zároveň to chutná. Ale opravdu chci psát o tomhle? Je nereálné charakterizovat svoji práci na začátku. Myslela jsem, že mi to pomůže. Dejme tomu čas.

Třetí pokus 10. 7. 2019

V této práci se zaměřím na téma potřeba hry. Hra jako základní pohánědlo a výživa dialogu, přátelství nebo spolupráce, jako tomu bylo u nás s Václavem Zimmermannem. Naschvál jsem nepoužila termín “pracovní vztah”. Z “pracovního vztahu” jako by vůbec nevoněla hra. Kdežto “spolupráce” obsahuje slovo “práce”, ale k tomu ještě slovo “spolu”, což v “pracovním vztahu” není samozřejmostí. Spolupráce umožňuje hru. Hra potřebuje spolupráci. Hra rozvíjí fantazii, hra formuje smysl pro humor. Hra vytváří přátelství. Hra zpestřuje dialog, hra rozvíjí schopnost dialogu. Hra je sociální, hra je

vztahová, hra je zábavná, hra je svobodná, hra je k ničemu, v tom nejhezčím slova smyslu.

Chtěla bych poukázat na přítomnost a důležitost hry na konkrétním případě, a tedy já, Václav Zimmermann, Léon Clifton a komisařka Brightová. Na to, co všechno bylo potřeba zažít, aby vznikl náš společný projekt: autorský film *Případy Léona Cliftona – Písmo umírajícího*. Pokusit se zachytit vliv hry na následnou tvorbu a práci. Odkazovat bych chtěla na Eugena Finka a jeho *Oázu štěstí*, Johana Huizingu a jeho *Homo ludens*, na Ivana Vyskočila a dialogické jednání a také na Gertrudu Steinovou a její kubistické smýšlení.

Čtvrtý pokus 13. 8. 2019

Tato diplomová práce bude zkoumat skrze mozaiku textů teoretických, osobních, autorských a deníkových rozdíly mezi kontinuem a diskontinuem, mezi soustředěním a rozptýlením, mezi vírou a nevírou, trpělivostí a netrpělivostí. Tato kontrastní témata jsou mými osobními dotazy, provázejí mě po celou dobu studia na Katedře autorské tvorby a pedagogiky, ale jsou to také témata obecně tázána například v umění. Rovina osobní se bude otevírat pozvolna, ne zcela exaktně. Bude vystupovat z úryvků, až ji více zreflektuji v závěru celé práce. Dále se však budu tématy zabývat skrze dva autory první poloviny dvacátého století, Gertrudu Steinovou a Alfonse Bohumila Šťastného, kteří mě a nás velmi ovlivnili v tvorbě a kteří si jsou vzájemně kontrastem. Pokusím se rozebrat Steinové citát *růže je růže je růže*, který souvisí s názvem mé diplomové práce, a také v něm shledávám podobnost s naší společnou tvorbou s Václavem Zimmermannem, kterou bude práce v průběhu také reflektovat. Především bude komentovat náš autorský film *Případy Léona Cliftona*, který je v tuto chvíli výkopní metou našeho budoucího zájmu. Chtěli bychom postupně vytvořit sérii několika dílů. Než jsme se ale dostali k filmu, trvalo to několik let a několik projektů, na kterých jsme navzájem poznávali jeden druhého, naše myšlení a vkus. Už od počátku to byl minimalismus, který tvořil základní pilíř naší práce a přátelství, a proto se ho nepustím ani zde. Pokusím se zaměřit na podstatu naší tvorby v té nejprostší podobě. A tou je hra. Proto tedy název *Hra je hra je hra*.

Poslední pokus 30. 8. 2019

Toto je finální úvod. Toto je konečný začátek. Ach, jak dalekou cestu jsem musela ujít, abych se dostala na začátek. Diplomová práce *Hra je hra je hra* se bude jak obsahově, tak formálně zabývat hrou. Název se inspiruje citátem autorky Gertrudy Steinové *růže je růže je růže*, pro jejíž tvorbu se tento citát stal symbolickým. Výklad věty popisuje Gertruda Steinová opět jednoduchou větou *Věci jsou jaké jsou*. Můj dotaz ale bude znít: A jaké tedy jsou? Bude pro mě růže stejnou růží jako pro někoho jiného? Představí si někdo další se slovem růže to samé jako já? Vybaví se mu stejná vzpomínka? Má růže jasnou definici? Autorka byla silně ovlivněna kubismem. V jejím díle jasně nalezneme jeho znaky, například ve využívání jednoduchých slovních výrazů vrstvených přes sebe (ve výtvarném umění mají tuto funkci geometrické tvary) nebo kubistickou mnohohledovost vnímání skutečnosti. To jsou pro mě vodítka k pochopení významu věty *růže je růže je růže* a budou mi stejnou oporou u popisu hry skrze můj vlastní kubistický kaleidoskop.

V osobní rovině budu pozorovat hru jako nutný impuls k tvorbě, a to jak ve skupině, tak v tvorbě vlastní. Konkrétně se zaměřím na proces tvorby autorského filmu *Případy Léona Cliftona*, na kterém společně pracujeme dva roky v nejužším kruhu s Václavem Zimmermannem a Michalem Čunderlem. Jedná se o pokleslý detektivní žánr, který se nám stal inspirací na hodinách řečového jednání, kde jsme příběhy přednášeli v párech. Detektiv Léon Clifton a komisařka Brigitová vtělovali se do nás i ve volných chvílích a vytvářeli nám silný podklad ke hře.

Nezbytné zbytečnosti, jak jsem v této práci nazvala pasáže týkající se našich volnočasových her, nás postupem času navedly na nápad témata a texty zužitkovat a vytvořit ucelenější tvar. Václav přišel s ideou natočit film – velká výzva. Samotný brakový text však v “původním znění” nepokryl požadavky filmového plátna, jako námět ale posloužil dostatečně. Bylo třeba si se scénářem dlouho hrát. Chuť k práci a samotný vývoj neodloučitelně pohánělo naše přátelství. Z tohoto důvodu se v diplomové práci objeví pro někoho možná zbytečné, pro mě však nezbytné ukázky z naší korespondence a bezúčelových her s Václavem Zimmermannem. Pokud svou práci charakterizují jako kubistické vidění skutečnosti a pojmu hra, mají zde své oprávněné místo a pro mě svou důležitost. Psané texty doplňují kreslenými skicami ze svých sešitů, které přinášejí pohled grafický.

Protože je moje práce koncipovaná jako mozaika, je třeba na začátku vysvětlit pár pravidel, které pomohou při orientaci a pochopení jednotlivých pasáží.

V práci se bude objevovat a mísit pět okruhů:

P – Hra jako přátelství – Václav Zimmermann a Bára Purmová

U – Hra jako útvar – Alfons Bohumil Šťastný a Léon Clifton

S – Hra se slovy – Gertruda Steinová

Z – Hra zbytečná – Nezbytné zbytečnosti

x' – Hra v hlavě – Vymyšlená situace

Každá kapitola je nejprve označena písmenem určující okruh a za pomlčkou odkrývá název kapitoly.

Písmeno označené apostrofem značí vymyšlenou situaci v daném okruhu.

Texty schované vždy v rohu stránky popisují volnočasové hry a zážitky, které jsme prožili společně s Václavem Zimmermannem. Formou jsou upraveny do podoby herního manuálu. Patří do okruhu Z - Nezbytné zbytečnosti.

Texty uzavřené v přerušovaném rámečku znázorňují krátké autorské texty Gertrudy Steinové nebo mé vlastní. Patří do okruhu S – Gertruda Steinová a P – Václav Zimmermann a Bára Purmová.

P – Vzkaz

Hra je hra je hra je hra, ano, je hra. Spěchám. Za deset minut mám být ve škole. Je čtvrtek, včera psal vzkaz Václav, dnes jsem na řadě já. Zapomněla jsem. Nic nemám. Mám to. Beru pytlík s čajem a vybíhám z bytu. Sáček jsem zavázala na zábradlí Palackého mostu, kudy chodíme oba každý den do školy. To bude můj dnešní vzkaz. Hlásili déšť, snad zaprší. Chci, aby se po chodníku linul červený potůček šípkového čaje.

U´ – 1906, Praha

Po ulici kráčí čerstvý čtyřicátník Alfons Bohumil Šťastný. Je zhroucen. Ke kulatým narozeninám obdržel nemilou zprávu od svého doktora. Je nemocný. Musí ukončit svou kariéru učitele a najít si novou práci, kterou bude schopen uživit rodinu. Na Výtoni sešel k řece a posadil se na lavičku. Po Vltavě právě projíždí loď Admirál. Děti na palubě nadšeně mávají a volají na kolemjdoucí. Teď také na Alfonse, ten zvedl hlavu a v tu chvíli na palubě zakopl číšník nesoucí dvě sklenky šampaňského a rozplácl se přímo před dětmi. Alfons se usmál, když tu se před něj jako z nebes snesl barevný kus papíru. Dopadl k jeho pravé noze. Sebral ho. Byl to útržek sešitového přebalu. Stálo na něm: Nick Carter – největší detek- -meriky – Král zlod- -iné příběhy. Náhoda, nebo znamení? Alfons se zvedl a se sešitem v kapse a poněkud veselejší náladou pokračoval ve své cestě k domovu. Hned druhý den roze-psal životopis svého literárního hrdiny detektiva Léona Cliftona.

S´ – 1906, Paříž

V domě 27 v ulici Rue de Fleurus bylo jako obvykle rušno. Dvouposchodový pavilón se čtyřmi pokojíky, kuchyní a koupelnou doplňoval oddělený velký ateliér. Tak velký, aby se do něj vešla celá avantgardní Paříž. Někdo zazvonil na zvonek pavilonu, většina zaklepala na dveře ateliéru, Alice B. Toklas udělala obojí. Gertruda Steinová otevřela všem. Max Jacob právě nazval tuto dobu heroickým věkem kubismu, Picasso dodělal Gertrudin portrét, Matisse dokončoval svůj obraz *Bonheur de vivre* a Gertruda Steinová měla slabost pro křehké věci. Měla hrůzu z lidí, kteří sbírají jen to, co se nedá rozbít. To vše a ještě mnohem více se rozebíralo v ateliéru Gertrudy Steinové každou sobotu.

Tuto sobotu se řeč točila kolem pravidelné *vernisaže Nezávislých*, na které vystavoval i Rousseau a Picasso. *Sobotní společnost neměla ponětí, které obrazy jsou umění a které jsou jen pokusy těch, kterým se ve Francii říká nedělní malíři, totiž dělníků, holičů, zvěrolékařů, vizionářů a učitelů, kteří malují jen jednou týdně, když nepracují.* (Steinová, 1968, str. 16) Vernisaže se pořádaly tak často, jako vycházel populární sešit detektiva Nicka Cartera, tedy každý týden. Vystavovat mohl kdokoli. A každou sobotu bylo o čem mluvit.

S – Růže je růže je růže

Vy všichni jste viděli tisíce básní o růžích a víte až do morku kostí, že růže v nich není. Já nejsem blázen. Víím, že v denním životě nechodíme kolem a neříkáme si “růže je růže je růže je růže.” Ano, nejsem blázen, ale uvažte, že v tomto verši je poprvé za staletí v anglické poezii růže červená. (Steinová, 1968, str. 219)

Růže je růže je růže a pořád je růže a mám ji už plný diář a google dokumenty a hlavu a zuby. Ale nemohu si pomoci. Tento citát je pro mě z nějakého důvodu důležitý a provokativní. Růže je opravdu růže a i potřetí je stále růží, o tom se nedá polemizovat. Ale co dál? Na co chce tento citát poukázat, čeho chce dosáhnout a proč vůbec někdo jako Gertruda Steinová využil svůj čas na napsání této věty? A proč se ještě ke všemu stala tato věta tak slavnou? Kdyby napsala jen *růže je růže*, znělo by to pořád docela logicky a srozumitelně. Holé tvrzení. Kdežto ona napsala *růže je růže je růže*. To už zase tak srozumitelné není a sdělení se nám mění. Přitom nepřibyl žádné nové slovo. Minimálně gramaticky nám tato věta bortí zažitou představu o skladbě věty a větných členech. Ve větě jsou dvě slovesa a žádná interpunkce ani spojka slučovací. A kde je podmět a kde přísudek? Ne, toto není cesta, kterou lze dojít k rozřešení její podstaty. Zkusím to jinak. Slova se pouze namnožila, tím na sebe ještě více upoutala pozornost. Důležitý je také rytmus věty, který je pravidelný a mohl by být klidně nekonečný nebo zacyklený. Kdyby totiž věta pozměnila slovosled, jako např. *růže je růže růže je*, rytmus by se změnil a s ním i důrazy a z této věty by nakonec nejvíce čnělo slovo JE a nejdůležitější výpovědí by tedy bylo – růže je, existuje. Pravidelný rytmus neustále opakuje důraz na slovo RŮŽE. Jak se říká opakování – matka moudrosti. Tak kde je to moudro? Z věty *růže je růže je růže* se zatím nedozvídám nic víc, než že je tu nějaká růže, jako tomu je ve větě první, jen se

o ní mluví déle. Podstata však tkví, pro mě, v tom, že s další růží nám věta nepřináší VŮBEC NIC dalšího. Tím ještě více upozorňuje na prostotu růže jako takové a s každým dalším opakováním ještě více mizí možnost jakékoli představivosti, až se nám nakonec opravdu vyjeví růže v její nejzákladnější podstatě. Ano, a taková růže bude opravdu červená. Větu *růže je růže* bychom totiž mohli pouze přejet pohledem a pokračovat ve čtení a dost možná bychom žádnou růží neviděli. Kdežto druhou větou ji jen tak nepřehlédneme. Napomáhá i čas, který nad větou strávíme a který se jako by zasekl. Zvláštní je, že tato moje interpretace vlastně popírá představivost, ale zároveň ji nutně vyžaduje. Pokud bych se na to podívala z jiného úhlu pohledu, aneb tak to v kubismu bývá, Gertrudu Steinovou zkrátka zajímá okamžik, který se snaží přesně popsat ze všech možných úhlů pohledu, aby sama slova vyvolávala zážitek. Ona sama to popisuje takto:

Stále více jsem usilovala o to říci co by se mohlo říci když nebude člověk nic vyprávět.
(Steinová, 1968, str. 216)

Člověk by chtěl mít slova, která mají chuť na rtech, která voní u nozder, slova chrastící, která by mohl hodit do krabice a zamíchat a která by vydala ostrý cinkavý zvuk.
(Steinová, 1968, str. 217)

S – Gertruda Steinová

Gertruda Steinová je kubistická spisovatelka, sběratelka umění a zároveň patronka mnoha malířů a spisovatelů, kteří pobývali v první polovině dvacátého století v Paříži. Její ateliér na Rue de Fleurus 27 byl centrem dlouhých dialogů umělců té doby. Trochu nadsazeně by se dalo říci, že nebylo úspěšného umělce, který by alespoň jednou nasedl na pohovce v tomto bytě a nezajímal se o názor Gertrudy Steinové. Každý umělec potřebuje reflexi svých děl. Steinová byla žena do dialogu. Podporovala je, dodávala jim odvalu, zároveň je dokázala i konstruktivně zkritizovat. Začátek dvacátého století byla příznivá doba pro experimenty, ale člověk musel mít nejdříve odvahu experimentovat a stát si za tím. V tomto ohledu vnímám Steinovou jako zásadní součást slávy všech Picassů, Matissů, Hemingwayů ad. A zároveň oni jsou součástí její tvorby. I samotný fakt, že to byla žena, je pro mě důležitý, o tom ale později. Pokud budu mluvit o Gertrudě Steinové jako o věhlasné spisovatelce, jejíž román *Making of Americans / Jak se utvářeli Američané*, jak nejen ona sama tvrdí, započal éru moderní

literatury, pak je potřeba vysvětlit, v čem tkví její jedinečnost a jak vůbec charakterizovat kubismus v literatuře.

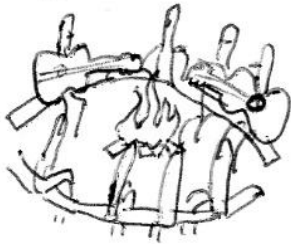
V doslovu uvádí Jindřich Chaloupecký přeloženou ukázkou z románu *Jak se utvářeli Američané*, která staniž se názorným příkladem:

Někteří říkají že někdo vypadá jako někdo a potom někdo jiný řekne ano a pak se oba smějí a potom vyprávějí o tom někomu jinému a všichni se pak smějí a neustále se potom tomu dlouho smějí a začínají o tom jeden druhému vyprávět, a občas potom nevyprávějí o tom jen druhému a občas potom nevyprávějí o tom nikomu jinému ale pak to jistě vyprávějí a potom se smějí...

...Tak pokračuje text po desítky a desítky stránek. Její angličtina se naposled stejně nedá přeložit do jiného jazyka, jako se obraz nedá přeložit do jiného obrazu a socha do jiné sochy. (Steinová, 1968, str. 214)

Martina Musilová v doslovu k nově vznikajícímu překladu Steinové knihy *Mluvit a naslouchat* popisuje specifičnost jejích textů v redukci emocionality na úrovni slov a vět a dále dílo charakterizovala jako ženské tlachání při "čaji o páté" (Musilová, 2019). To zdá se mi výstižné. Když čtete *Vlastní životopis Alice B. Toklasové*, připadá vám, že opravdu jen popíjíte s Gertrudou čaj a hosté se střídají jak na běžícím páse: Toho měla velice ráda, ten jí vždycky něco zničil, v něm nikdy neobjevila nic významného, toho už vidět nikdy nemusela a ta byla spíše dekorativní, ta interiérová, ta intrikářská...

NEDELNÍ
PODOBA REČI

S – Věty

Věty, ne jen slova, ale věty a stále věty byly životní vášní Gertrudy Steinové (Steinová, 1968, str. 36)

Tato věta ční z její autobiografie nazvané *Vlastní životopis Alice B. Toklas*, která je pojmenovaná podle její celoživotní partnerky a která byla jako jedna z mála jejích knih přeložena do češtiny. Tato věta ční nejen jako sama věta, ale zároveň je cítit z každého řádku tohoto životopisu.

Z – Loira jedním tahem

S – Obraz ze slov

I přesto, že Gertruda žila přes čtyřicet let ve Francii, nikdy jste na jejím stole nenašli francouzsky psanou knihu nebo noviny. Stejně tak nikdy neužívala k psaní jiný jazyk než rodnou angličtinu. Když se jí její partnerka Alice B. Toklasová zeptala:

Nečeš francouzsky?

Ne, vnímám očima, takže je mi jedno jaký jazyk slyším, já neslyším jazyk, já slyším jen tóny hlasu a rytmus, ale slova a věty vidím očima a jediný jazyk který pro mě existuje je angličtina. (Steinová, 1968, str. 60)

Gertrudina neobyčejná schopnost vnímat velmi jasně očima a velmi přesně přenášet tyto obrazy do slov si zcela jistě pěstovala na hojném pozorování výtvarných děl. Trávila dny a noci ve společnosti výtvarníků, každý týden navštěvovala vernisáže a také obrazy nakupovala. Její sbírka je jeden z největších pokladů té doby. Dokázala odhadnout skutečné talenty. I přes takovýto cit pro malbu a obraz nedovedla nikdy nic nakreslit. Ona tvrdí, že *necítí vztah mezi předmětem a plochou papíru*. (Steinová, 1968, str. 65)

Přesto se jí výtvarné umění stalo inspirací v tvorbě. Napsala stovky portrétů, ve kterých se nejvíce objevuje její prvotní fáze modernismu, tedy literární kubismus, založený na fragmentarizaci pozornosti čtenáře a zmnožení perspektiv vnímání. Mezi nejznámější patří *Portrét Picassa*, *Portrét Matisse*, ale i *Portrét kohokoli*. Bohužel však zatím nebyly přeloženy do češtiny. Jindřich Chalupecký napsal:

Próza Gertrudy Steinové je zacházením s řečí jako Cézannův obraz je zacházením s barvami a tvary. Text je pro ni útvarem budovaným stejně svěstojně z materiálu řeči jako Cézannův či Picassův obraz z materiálů vizuálních. (Steinová, 1968, str. 215)

Steinová a Picasso pracují se skutečností a realitou, kterou rozkládají a zobrazují z více pohledů. Stejně jako Picasso rozkládá objekty na nejjednodušší geometrické tvary i Steinová využívá ve svých textech jednoduchých slov a vět, které vrství, a táže se po jejich nejbanálnějším a zároveň nejpřesnějším smyslu.

Vždycky říká, že nemá ráda abnormální, že je na něm všechno tak jasné. Že normální je daleko složitější a zajímavější. (Steinová, 1968, str. 71)

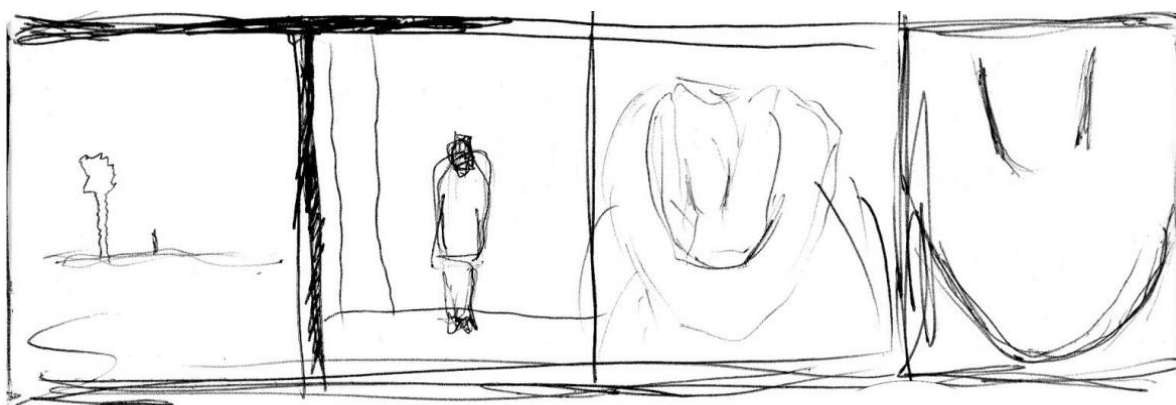
Jednou vlekl jeden rozzlobený člověk svého otce po zemi přes jeho vlastní sad. Už dost! křičel nakonec úpějíci stařec. Už dost! Já jsem svého otce nevlekl dál než za tenhle strom. (Steinová, 1968, str. 48)

U + Z = P – Seznámení, Praha, 2014

Není možno, aby ten nejpłodnější, nejvynalézavější fantazií obdařený romanciér dovedl vymyslet tak komplikované příhody, jaké skuteční detektivové zažili. Romanopisci a pisatelé memoárů sami doznávají, že jména jejich hrdinů jsou vymyšlená, což pravděpodobnější tím spíše, poněvadž všichni tito vynikající pronásledovatelé zločinů dosud žijí a působí. Fred Ward, Léon Clifton, Fritz Stagarť, Nick Carter a ostatní nemohou ovšem jako osoby žijící a činné vystupovat pod svým jménem. (Šťastný, 1907, str. 3)

Před pěti lety jsem řešila zdravotní problémy na pštroší farmě a nutně jsem potřebovala nového farmáře. (Nejednalo se o reálného farmáře, nýbrž o dramatickou postavu farmáře, stejně jako se nejednalo o pravou farmu, ale o autorskou loutkovou inscenaci *Pštroši*.) Na doporučení jsem zavolala muži, který si říkal Václav Cimrman. Spojení proběhlo úspěšně, nicméně pan Václav moji nabídku nemohl přijmout z důvodu časové vytíženosti. Jelikož však pan Václav hledal nové přátele, před nedávnem se přestěhoval z Olomouce do Prahy, neváhal se mě optati, zdali bychom si nemohli dát randevú a jestli bych mu neporadila pár tipů, kam v Praze za kulturou a dobrým pivem. Tato dvě témata mi velmi lahodí, proto jsem neváhala a návrh kvitovala. Místem setkání zamlouval se mi Vyšehrad, kam jsem týden nato jela zachraňovat malé kuřátko z liščiného područí za hojné divácké účasti (návod k interpretaci této věty je nyní snad již jasnější). Po skončení představení měl následovat večer plný hudby a nutno dodat také piva. Pan Cimrman, chcete-li mesijé Cimrman, nevím, nikdy jsem ho do té doby neviděla, souhlasil. Bude na smluveném místě včas a že se prý zajisté poznáme. Poslední věta mě uvedla v malé rozpaky. Proč bychom se právě my dva měli ve stovkovém davu poznati, když jsme se nikdy neviděli, ani na fotografii, a můžeme čerpat jen z pětiminutového telefonního rozhovoru? Přes týden jsem na to celé zapoměla, stále jsem neměla nového farmáře a auto na převoz *Kuřete*. Proto když mi v sobotu odpoledne zazvonil mobil s neznámým číslem – zapoměla jsem si ho uložit, jak je mým zvykem – típla jsem ho. Zrovna jsem se strojila na večerní veselku. Pan Václav mi následně poslal esemesku, jestli sraz platí a že tam

bude do dvaceti minut. Esemesku jsem už nepřehlédla a napsala jsem, že budu čekat. Naše setkání proběhlo ve stanu v parku, když jsem si šla objednat pivo. Představovala jsem si, jak asi bude vypadat. Podle hlasu bych řekla vysoký blondýn, s kostkovanou košilí a namakané moravské ruce... Nebo si dám dvanáctku, asi desítku, mám vůbec chuť na pivo, nebo něco k jídlu, řekla jsem už Kačce, že tady nespím, když tady mají jenom ty zdravý kaše – a najednou mě v mé samomluvě zastavil sebevědomý pohled přede mnou. *Rázovitá tvář, výraz zcela pravidelný, harmonický, ale přece do očí bijící.* Poznal mě a já jeho v mžiku také. *Byl urostlý jako panna, ale složitý jako Eudymion.* (Databáze cliftonek, 2004) Až na ty moravské ruce jsem ho docela odhadla. Bára? Václav? Dali jsme si pivo a já v hlavě přemýšlela, jak je možné, že jsme se tak rychle a tak jasně poznali. Až po pěti letech mi došlo, že jsem měla tu čest se samotným Léonem Cliftonem.

P – Jinak, stručně

S Václavem Zimmermannem jsem se seznámila před pěti lety, v roce 2014. Stali jsme se blízkými přáteli a začali si pro vlastní zábavu natáčet krátká videa, rozhlasové hry, následně vznikla divadelně-výtvarná inscenace *VáclavZimmermannBáraPurmmová* a po několika dalších pokusech jsme se oba rozhodli spolupráci posunout zase o kus dále a natočit krátkometrážní film *Případy Léona Cliftona*, na který bychom následně navázali sérií dalších minimálně šesti dílů. V celém procesu poznávání se hráli důležitou roli bezúčelové hry, které nám přinášely radost a pocit úlevy z nalezení totožného, mírněji řečeno doplňujícího se humoru, což nás motivovalo k další spolupráci. To vše se zde objeví, ať jen náznakově, či podrobněji, v kresbě, či hesle.

U – Případ Léon Clifton

Případy Léona Cliftona popisují sešitové edice *Detektivní novelly*, které vycházely v českých zemích v letech 1906–1941 postupně v pěti nakladatelstvích. Dráhu “cliftonek” odstartovalo Nakladatelství Storch, které mimo jiné vydávalo i další románové sešity, jako byly například detektivky Nicka Cartera nebo dobrodružné novely Buffalo Billa. Sešity vycházely každý týden, a to ve formátu A5, a měly 32 stran. Jen v období 1906–1910 vyšlo 275 titulů. Hlavní postavou příběhů je soukromý americký detektiv Léon Clifton, který vypráví o svých kriminalistických úspěších z období od 70. let 19. století až po počátek 20. století.

V červenci letošního roku jsem si koupila knihu *Léon Clifton se vrací*. Na přebalu je kromě názvu napsáno *Detektiv a autor v jedné osobě*. Kdo byl tedy autor? Byl autorem opravdu sám Léon Clifton? Jedná se o deníkové záznamy z paměti opravdového detektiva? Byl Léon Clifton kromě detektiva také spisovatel? Původ autora ukázalo se jako vášnivě téma k diskuzi už ve dvacátém století. V žádném sešitu totiž konkrétní jméno nenaleznete, sešity byly uváděny jako dílo anonymní. Doposud není tato otázka zcela jasně zodpovězena a ověřena. Jisté však je, že věta na přebalu slouží spíše k prohloubení věrohodnosti postavy Léona Cliftona a znejistění, zda se nejedná o reálně žijícího hrdinu.

Pravidla: Najděte obrovskou krabici, tak abyste se v ní celí schovali. Chodte po městě. Vejděte do menzy a objednejte si jídlo. Pro kompletní zážitek je lépe hrát hru ve třech. Role třetího je tajný pozorovatel s kamerou.

Za nejpravděpodobnějšího autora příběhů je považován Alfons Bohumil Šťastný (1866–1922). Za méně pravděpodobného autora pak Jaroslav Pulda. Tomu však je dle Michala Jareše v disertaci *Cliftonovo století* autorství přisuzováno omylem. Vzhledem k tomu, že Jarešova disertační práce je téměř jedinou vědeckou analýzou na toto téma, která se mimo jiné otázkou původu textů široce zabývala, beru jeho názor na autorství vážně a v této práci budu uvádět jako autora detektivních příběhů Léona Cliftona Alfonse Bohumila Šťastného. Stejně postupujeme také v našem filmu *Případy Léona Cliftona – Písmo umírajícího*.

Běda mládeži, a běda dospělým, kteří se stali kořistí detektivních románů, v nichž líčí se pohlavní výstřednosti v omamující podobě. Děti je čtou doma, ve škole, za školou, na procházkách, druh půjčuje druhu, až je celá škola otrávena. Chuti na studium přirozeně ubývá. (Jareš, 2018, str. 74;)

O přijetí "cliftonek" (tento pojem se v oné době ustálil a postupně zobecnil jako výraz pro veškeré detektivní příběhy a samo pojmenování clifton označovalo obecně také policistu) Jareš píše: *Již od svého vzniku byly cliftonky chápány jako četba velmi „nízká“, proti které by se mělo neustále bojovat, protože dle názorů intelektuálů a učitelů ohlupuje mládež. (Jareš, 2018, str. 15)*

I tak měly sešity na trhu své zásadní místo a popularitu.

V naší době, v době práce, kvapu a spěchu střední a nižší lid nemá času prosedět celé hodiny a mnohdy dny nad romány. Sešitky – příkladně tzv. "cliftonky" – obsahují 32 stránek; dělník po práci přečte jich za večer několik za tutéž dobu, která by mu v mnohém, tzv. honorářovém románě nestačila ku přečtení popisu vycházejícího slunce. (Jareš, 2018, str. 214)

Smyslu tohoto žánru se dotkl také Karel Čapek ve své knize *Marsyas čili Na okraj literatury*:

Už dávno se zjistilo, že zatímco pán čte se zálibou román ze života velkoměstské spodiny, služka čte se stejnou zálibou román ze života vévodů a hrabat. Je to docela přirozeno: každého romanticky láká jiný a neznámý život; a zatímco pán ponořen ve svou knížku prožívá imaginární možnost být vyvrhelem společnosti, prožívá služka stejně podstatnou možnost být hraběnkou. Tím způsobem literatura vyrovnává sociální nerovnosti tohoto světa. (Čapek, 1984, str. 157)

Stejně tak dá se mluvit o funkci cliftonek pro jejich čtenáře. Český autor píše příběhy amerického detektiva. Nemožnost cestování za oceán nahrazovali si lidé také četbou cliftonek. Lákali je v nich romantizující představy o Americe autora A. B. Šťastného, který jimi oslovil širokou masu. Nutno dodat, že autor nečerpá z vlastní zkušenosti návštěvy Ameriky. Veškeré smyšlené popisy Ameriky a všech zahraničních destinací vycházely pouze z jeho představivosti a z dostupné literatury. Navíc se sešity tváří jako překlady z angličtiny a výběr jmen hrdinů je také mnohdy nadsazený.

Cliftonky se staly velmi populární jako "vlaková literatura". Byl to formát délkou vyhovující k přesunu vlakem z domova do práce. I samotná cesta podporovala dobrodružnost přibližující se západní exotice. Mladí chlapci je postupně vystřídali za dříve populární "mayovky". Také se četli po práci jako odpočinková literatura.

Gertruda Steinová pověsila všechny nakoupené obrazy a pak pozvala všechny jejich autory na oběd. Vy znáte jací malíři jsou, chtěla jsem, aby byli šťastni a tak jsem posadila každého proti jeho vlastnímu obrazu a oni byli šťastni tak šťastni, že jsme museli dvakrát pro chleba, tak byli šťastni. (Steinová, 1968, str. 14)

P – U Hrocha

Už půl roku jsem nenapsala žádný text a nenakreslila žádný obrázek, stěžuju si Václavovi v hospodě U Hrocha na Malostranském náměstí, kde se nám podařilo přemluvit štamgasty, abychom se mohli posadit na volný kousek jejich lavičky. U Hrocha není nikdy místo, přesto tam vždycky jdeme. Je to jedna z posledních, ne-li poslední, z malostranských hospod, kde stoprocentně nenarazíte na turistu. Jako největší turisti si tam připadáme vždycky jen my. Ale tento pocit odbourala pravidelnost. Toto místo je pro nás z neznámého důvodu místem největší kreativity. Zde vnikly nejcennější nápady.

Čtu teď knížku o Grögerové a Hiršalovi. Každý den si posílali krátké dopisy. Ne osobní, ale umělecké. Krátké texty, náměty povídek, básně, myšlenky a skici. Udržovali si tak svou tvůrčí kondici. Pojdme to zkusit taky!

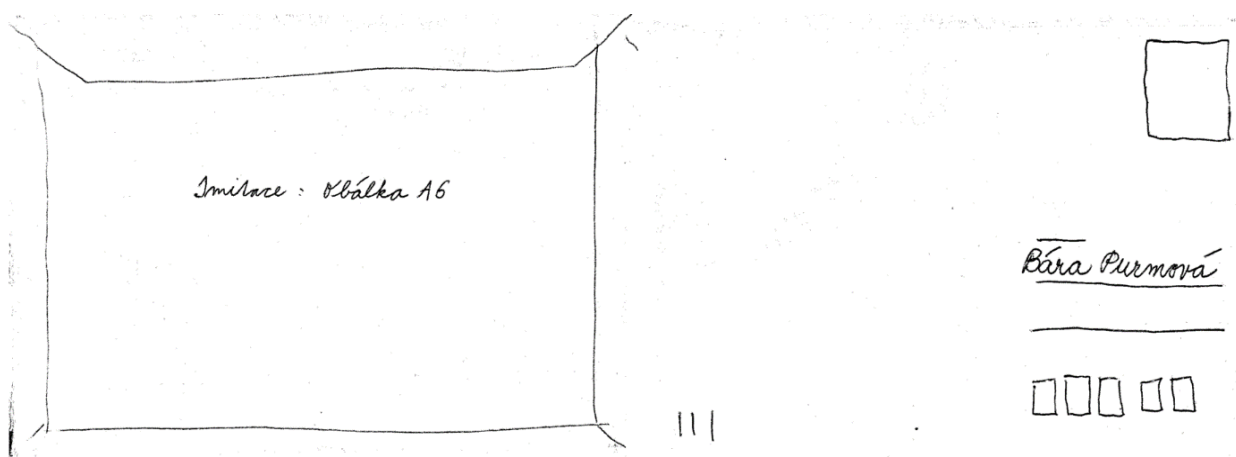
Tak jo. A jak?

Můžeme si je nechávat na vrátnici na DAMU.

Tak jo, ale musí být v obálce!

Psalí jsme si dopisy přes půl roku každý týden od pondělí do čtvrtka. Václav měl pondělky a středy a já úterky a čtvrtky. Napsat dopis je úplně jiný druh komunikace a sdělení, než kdybychom si to řekli někde na chodbě. Zábavné bylo, že jsme do této naší hry zapletli třetího člověka, a to byl vrátný. Chodbou často znělo: Purmová, máte tady zase nějakou obálku! Zimmermann, pojdte sem! To si to nemůžete předat sami!

Samozřejmě si vrátní mysleli, že spolu chodíme, a řešili to mezi sebou. Václav pak jejich domněnku ještě podpořil tím, že nakoupil růžové obálky, já jsem zase obálku občas postříkala voňavkou. Byl to zajímavý experiment. Donutilo mě to každý druhý den alespoň chvíli se věnovat tvůrčímu psaní. Někdy jsem se díky dopisu rozepsala a vznikl příběh. Jindy vznikly šílené zbytečnosti, ale už jenom ta radost rozbalovat dopis stála za to.

1. 11. 2017, Václav:

Napadlo mě, že bysme si mohli v nějaký čas, když budem doma, zazvonit na zvonek a přečíst si nějaký text do vchodového mikrofonu. Poezie ulice. Nebo se domluvit na určitou hodinu (např.: 15:36) a obešli bysme třikrát blok a dělali, že se nevidíme: viz mapa. Když jsem šel po ulici, tak jsem slyšel chlápka, jak zvedl telefon a řekl: Čau, vyřáším, jsem na cestě, dopadlo to podle předpokladu. Takhle by se to mohlo jmenovat.

U – Šťastného Clifton

O postavě Cliftona se toho v příbězích A. B. Šťastného dozvídáme mnoho. Nezaujatý čtenář, který se alespoň z malé zvědavosti přehoupne z nápisu na deskách na první stranu, má možnost dozvědět se alespoň stručný životopis tohoto velikána.

KDO JE LÉON CLIFTON

Již sám život Cliftonův je pln napínavých dobrodružství. Nikdo neví, kdo byli jeho rodiče. Byl nalezen v prérii v Nebrasce jako dítě tříleté a místo, aby plakal a volal po pokrmu, rozhrabával mravenčí kobky a živil se vajíčky. Soucitní lidé ze Smithswillu se ho ujali a vychovávali až do 10 let, kdy jim utekl a stal se nejdříve cowboyem, pak kočovným obchodníkem, potom číšníkem na parníku, nakonec i v Pullmanových vozech pacifické dráhy. A tu vykonal čin, kterým poprvé na sebe upozornil. Ve spacím vagoně zavražděn byl bohatý cestující z Chicaga a veškerá stopa po vrahovi zmizela. Clifton to byl, který přivedl policejní orgány na stopu vrahovu, a opět to byl on, který zamezil smělý útěk dopadeného zločince. Pozůstalí milionáře vyplatili šestnáctiletému mladíku obnos 100 000 dolarů, jehož použil nejdříve k tomu, že doplnil své vzdělání, takže se stal dokonalým gentlemanem. Ve věku dvaceti let vrhl se do víru života, v němž promarnil veškeré své jmění, načež odešel do Texasu, kde se živil slíděním po zlodějích koní, později založil společnost k dobývání ledku, ve kterém podniku opět značné jmění získal. Přišel o ně ještě jednou, dostav se do spárů spekulantů s báňskými akciemi. Aby jejich zločiny odkryl, přestrojil se za havíře, vstoupil do tajného spolku Irů, unikl stěží ortelu smrti, načež vyhrál na základě získaných důkazů svůj spor, zakoupil za babku opuštěné doly, jež zvelebil a stal se potřetí boháčem. A v této době začal své detektivní umění provozovati jako

pravý sport. Nestál v žádných službách, ale policie všech velkých měst se obracely k němu ve spletitých případech. Jeho obratnost, duchapřítomnost a vynalézavost je nevyčerpatelná. Dovede se přestrojiti lépe než herec a ani vlastní jeho choť ho často nepoznala. Nesčítelnými smělymi a duchaplnými kousky detektivními stal se Clifton známým po celé Americe. (Detektivní novelly – Padělaný diplom, 1928–1936)

Zaujatější čtenáři, kteří se prokoušou zdlouhavými pasážemi popisující prostředí a předměty v okolí, mohou nalézt i další charakteristiky a detaily týkající se Cliftonova vzhledu, povahy nebo třeba zálib. Ovšem ti ještě bystřejší si je poskládají a zjistí, že si mnohdy odporují či nedávají smysl a že fungují fragmentárně pro každou epizodu zvlášť, dle potřeby fabule. Jak píše Michal Jareš ve své disertační práci:

... k charakteru žánru a jeho poetiky patří nejen snaha vytvořit věrohodnou fikci konkrétního existujícího člověka, ale i zjevné rozpory v jeho konstrukci, které jsou dány tím, že jednotlivé části série dbají na okamžitý formulační či dějový efekt, aniž by měly potřebu hlídat kontinuitu fikce. (Jareš, 2018, str. 52)

... Rozpětí je v informacích natolik extrémní, že známe velikost detektivovy nohy, ale nevíme, jak se jmenuje křestním jménem jeho dcera – viz DN1/46 (Vyhaslé oči), kdy je uvedena délka i šířka Cliftonova chodidla (27 cm délka, 9 cm šířka). (Jareš, 2018, str. 54)

Z tohoto je patrné, že přesná charakteristika postav není v tomto žánru zásadní a to dává jak autorovi příběhů, tak nám tvůrcům filmového zpracování volnost a pružnost. Umožňuje nám hru, která není zatěžkaná tlustou konturou. Přesto ale má herec, který ztvárňuje Cliftona, z čeho čerpat a alespoň rámcovitě na něco odkazovat a nebo vědomě to narušovat / protiřečit tomu.

7. 11. 2017, Bára

Žížalu mate asfalt. Myslí si, že je to hlína. Snaží se dostat hloubš a hloubš. S každým nárazem hloupne. Už je tak hloupá, že si nevšimne ani projíždějícího kola. Žlup. Žíž mate asfalt. Myslí si, že je to hlína.

P + U = U – Náš Clifton

Chvíli trvalo než jsme našli charakter našeho Cliftona. Proběhlo několik soustředění. Zdál se nám pořád jako kopie Šťastného hrdiny. Jednou nahrával Václav na soustředění vzkaz svým kamarádům na mobil. Vypadalo to tak, že nás všechny poprosil o klid v místnosti, že bude nahrávat. Zmáčkli červený čudlík, chvíli čekal a pak se začal dlouze a hlasitě smát. Když smích zakončil řekl: Jsem hezký a vypnul nahrávací. Děkuju, mám to.

A bylo jasno. Clifton v našem podání se ve filmu pokaždé představuje takto: Jsem Léon Clifton – postrach všech zločinců, geniální mozek, mistr převleků a – jsem hezký.

S pojmenováním si lze hrát doslovně, v prvním případě tedy že se ho zločinci opravdu bojí. Může je Clifton děsit. Geniální mozek slouží pouze jako hezká formule, která Cliftonovi dodává na obdivu, jinak ale místo jeho mozku záhady rozluští často spíše náhoda. Přídavné jméno geniální by se však extrémně hodilo k třetímu pojmenování – mistr převleků. V tom opravdu neexistuje schopnějšího kouzelníka. Charakteristika popisující, že je hezký, ukazuje jeho zalíbení sám v sobě. Můžeme to také chápat jako holý fakt, který láká mnoho dam, mimo jiné i komisařku Brighitovou. Tento detail tak přispívá k dalším dramatickým situacím. Další charakteristiku, kterou jsme Cliftonovi přiřadili, je hojně užívání citoslovcí. Jako by řeč nestíhala vyjadřovat bleskové myšlenky jeho "geniálního" mozku. A mimoto je to prostě podivín. City a vášně jsou pro něj vzdálenými vodami. Uchovává si svoji racionální a pragmatickou čistotu. Vzdálené vody vášní a lásek se však mohou zjevovat například ve snech nebo představách Brighitové či jiných žen a tím rozšíří rejstřík této záhadné postavy a také herecký rejstřík Václava Zimmermanna.

11. 12. 2017 Václav:

Všichni moc mluví a chtějí tím něco říkat. Já chci něco říkat, ale nechci u toho moc mluvit.

Moment...

Stále více jsem usilovala o to říci co by se mohlo říci když nebude člověk nic vyprávět.

Václav Zimmermann a Gertruda Steinová. Jsme u jádra spojení. Zem se otřásla. Transport v čase. Jádro puklo. Zem se rozlétla na tisíc kousků. Léon Clifton v přestrojení za Supermana všechny kousky pochytil a vytvaroval v novou symetrickou kouli. Z jeho úst vyšlo pouhé: Ou! a komisařka Brigitová se otočila na kameru se slovy: je hezký.

U – Inspirace

Pokleslá, triviální, braková, limonádová. V čem je pro nás jako tvůrce tato literatura tak lákavá a zábavná?

Karel Čapek zajímavě rozebral v kapitole *Holmesiana čili o detektivkách* (součást výše zmíněné knihy) tučt motivů, které se objevují v každé jednoduché detektivce. Některé z nich zde uvedu ve zkrácených ukázkách, abych mohla následně vysvětlit kouzlo případů Léona Cliftona.

1. Motiv kriminální – *Lidé strašně rádi čtou o zločinech. Patrně to potřebují. Potlačte obé, i budou sedět večer na zápraží nebo kolem ohňů a povídat si o zločinech spáchaných v celém hejtmanství za posledních padesát let. ...myslím, že kriminální četba kromě našich latentních sklonů k zločinnosti objektivuje také naše latentní a zuřivé sklony k spravedlnosti.*
2. Motiv justiční – *Vlastním tématem detektivky je souboj mezi zločinem a lidskou spravedlností. Všimněte si však ještě něčeho: krvák si žádá toho, aby zlosyn vzal odplatu; jeť (krvák totiž) příliš prostoupen motivy citovými, etickými a iracionálními, než aby se mohl zříci tohoto krajního uspokojení. Detektivka nikdy nedoprovází pachatele na šibenici nebo do kriminálu.*

Její zájem je vyčerpán zjištěním faktu a dopadením osoby; neboť to jediné v díle spravedlnosti je důmyslné a racionální. Trest je podstatně iracionální.

3. Motiv záhady – *Detektivce koneckonců nezáleží na násilném smilstvu, zhářství, otcovraždě a já nevím jakých ohavnostech: nýbrž na strašně zmotaných a záhadných situacích, kde normální rozum zůstane hloupě stát... Co se týče čtenáře, je do krajnosti vzrušen záhadností případu; jsa si vědom své omezenosti, odváží se jen tu a tam vlastního dohadu o pachateli a podstatě činu; nuže, šlápne neomylně vedle: Ten to není!*
4. Motiv průvodce – *Vyskytuje se ve většině detektivek. Ano, detektiv je epicky sám; ale ze zvláštních příčin mívá – už od časů Poeova Dupina – druha, průvodce, osobnost poněkud pasivní a oddanou, jež mu někdy pomáhá a častěji mu slouží za posluchače, obveseluje ho svou detektivní neschopností a mnohdy je pak kronikářem a bardem jeho výkonů. Mimoto je nutně třeba někoho, kdo by pozoroval detektiva při práci a divil se jeho prozatím nesrozumitelným plánům a krokům.*
5. Duch metody – *Vrozená bystrost, lovecký čich, pozorování, schopnost analytická, zkušenosti, zvláštní paměť, duchapřítomnost, logičnost a strašlivou přesnost, to vše, pravím, je podřaděno přísné kázni metody, řádu a souvislosti; na mou věru, není mozku uspořádanějšího a ukázněnějšího než mozek detektivův. Je nejčistším realistou ve vesmíru. Je beze vztahů. Zamiluje-li se, ztrácí ihned svou intelektuální čistotu.*
6. Motiv náhody – *Avšak co by byl platen všecken rozum, všechna metoda, veškerá univerzální poučenost, kdyby detektivovi zvláštním a zázračným způsobem nesloužila šťastná náhoda? Náhoda jej přivede v pravou vteřinu na pravé místo; náhoda mu posílá do cesty nečekaná odhalení; a kdyby mu ujela noha, padl by rovnou na stopu prchajícího zločince, místo aby si rozbil nos, jako by se jistě stalo mně nebo vám. (Čapek, 1984, str. 141)*

Jak je to s těmito motivy v příbězích Léona Cliftona?

Karel Čapek mimoto napsal: *Detektivka je literární úkaz stejně jednoduchý jako, dejme tomu, epická báseň nebo dětská báchorka. (Čapek, 1984, str. 141)* A právě tak tomu je také v díle Alfonse Bohumila Šťastného. První dva motivy, tedy kriminální a justiční,

jsou opravdu základem všech detektivek a vysvětlují masivní zájem o toto čtivo nejen na počátku 20. století, ale i dnes a spravedlnost stoupne na piedestal, stejně jako v pohádkách a báchorkách vyhraje dobro nad zlem. Otázkou však je, jestli u všech způsobů vraždění vyskytujících se u případů Léona Cliftona se může čtenář vzrušovat nad reálnou možností jejich provedení. Nutno dodat, že A. B. Šťastný zde dal velký prostor své fantazii. Pro nás se staly mnohdy brutální zápletky spíše inspirací humornou než napínavou.

Motiv záhady většinou odpadá již po prvním odstavci, budu-li velkorysá, po první stránce, protože po ní je z popisu či dialogu bystřejšímu čtenáři často jasné, kdo je vrah. To je však pro nás další inspirací, kterou můžeme ve filmu využít. Pokud je pro diváka od začátku jasné, kdo je vrah, stává se chytřejším než samotný detektiv, což může mnohdy vyvolat i komické situace. Tento přístup se využívá také v grotesce. Divákovi umožňuje soustředit se na jiné detaily. A o to nám také jde. Nemáme ambice vytvořit napínavý příběh, u kterého bude čtenář zarývat nervozitou nehty do opěradla gauče. K tomu bychom si koneckonců nemohli vybrat pokleslý žánr. Nám jde především o to, zkoumat možnosti filmu s využitím divadelních metod. Jde nám o nacházení vlastního stylu a humoru a k tomu je zapotřebí jednoduchá předloha, která nás nebude vláčet svou dokonalostí a propracovaností, ale nabídne nám prostor ke hře.

Kupuju plechového kohouta. Kde je? Zeptaly jsme se. No tadydle, řekl, a taky tam byl.
(Steinová, 1968, str. 171)

Dalším a posledním motivem, který souhlasí s detektivkami Léona Cliftona, je motiv průvodce. Toho nalézáme ve Šťastného příbězích nejčastěji v roli jeho malé neteře Betsy. V několika dílech ovšem neslouží pouze jako průvodce, ale také jako hlavní aktérka – případ vyřeší z velké části ona, když je Clifton například upoután k lůžku. Je to jeden z motivů, který nám napomáhá do příběhu přirozeněji vkládat moji hlavní smyšlenou postavu komisařku Brigitovou, pomocnici a obdivovatelku Léona Cliftona. Naší snahou však je vytvořit z Brigitové detektivova vyrovnaného “partáka”, spíše než pouhou jeho průvodkyni. Aby si byli navzájem nepostradatelní.

Tím se pomalu dostávám k dalším motivům: náhoda a duch metody, které spolu úzce souvisí. To, co nás na příbězích baví asi nejvíce, je bizarnost řešení případů. Pokud Karel Čapek mluví o náhodě jako doplňku k všemu rozumu, u Cliftona bychom mohli tuto větu spíše obrátit. Náhoda se stává nejsilnějším vlivem příběhu, doplněná trochou rozumu a zdatnosti. A díky tomu mohly vzniknout tak nemyslitelné případy jako například v příběhu *Okno*, kde Clifton nalezne v keři bulvu a jde s ní rovnou k okulistovi. Ten shodou náhod pozná, že je jeho pacienta. Nebo mu jinou náhodou přiletí k lavičce papírek, na kterém je napsané jméno vraha. Aneb jak uvedl Čapek: *Často jsem si myslil, že jsem také tak chytrý jako detektiv; ale nemám to štěstí, to je to.* (Čapek, 1984, str. 151). Clifton je vlastně obyčejný podivín, kterému se dostalo jen mnohem více štěstí než ostatním.

Přítomnost náhod nám dává příležitost pouštět se v tvorbě filmu do nejabsurdnějších situací a snažíme se na toto téma ještě více upozorňovat. To je spojeno také s duchem metody. Jeho metoda rozkrývání zločinu není založena na dedukci, ale právě na náhodě. Pokud tedy mluvíme o Cliftonovi jako o mistrovi, jeho největšími dovednostmi zůstávají přesná střelba nejčastěji do nohy a jeho mistrnost převleků, bez které se neobejde snad jediný díl. Je to další významná jedinečnost těchto sešitů, kterou se opět snažíme dohnat do extrému a zkoumat, kam až se v ní dá na filmovém plátně zajít. Máme v plánu v dalších dílech například přestrojit Cliftona za Brigitovou

(Cliftona bych tedy hrála já a Václav by hrál Brighitovou) nebo umístit Cliftona do prostředí karnevalu, kde se shledá se svými dalšími pěti klony.

U – Písmo umírajícího

Uvedu zde pro představu naší práce s předlohou dvě ukázky stejné situace, a to jak v "původním znění", tak v naší upravené verzi pro film. Jedná se o prostředí Kavárny Labrador, kde se Clifton v přestrojení dostává do kontaktu s potenciálním vrahem, pokladníkem Youngem, kterého prověřuje skrze totožný, leč smyšlený kriminální příběh, který se "stal před deseti lety v San Franciscu".

Originální předloha:

... U vedlejšího stolu sedící muž, s páskou na oku a s modrými brýlemi, zakýval hlavou.

Mluvíte mi z duše, master. Já také nerad slýchám že z toho Cliftona dělají téměř poloboha. Má více štěstí než důvtipu – a to je vše. Mluví se o něm všude, noviny oplývají chvalozpěvy, všude jeho podobizna – „Geniální Clifton“, „Král detektivů“, „veliký Léon“ a podobné tituly jen se hemží. A přece byli a dosud jsou v Americe detektivové, kteří by zasloužili podobné oslavy – a přece se o nich mlčí! Já sám vím o jednom případě, jenž by zastínil slávu Cliftonovu, kdyby se byl dostal do všech novin!

Nuže, vypravujte, master!

Jednooký napil se vody, usmál se, zamyslíl se a pak zahovořil: Stalo se to v San Franciscu – už asi před deseti roky... (Detektivní novely – Písmo umírajícího, 1906–1911, str. 18)

Náš filmový scénář (stejná situace):

Václav Austin: Dovolte, abych se představil. Jmenuji se Mr. Austin a jsem prodejce klobouků. Prodávám klobouky.

Bára Young: /pro sebe do kamery/ Uf, to jsem se uklidnil. Myslel jsem si, že je to přestrojený Léon Clifton.

Václav Austin: */pro sebe do kamery/* Ale ve skutečnosti jsem přestrojený Léon Clifton. */už pro všechny/* Například tento je z tvrzeného Iněného vlákna. */Zaťuká na něj, slyšíme klepání na kov./* Nedávno mi spadl ze slavného sanfranciského Golden Bridge přímo na projíždějící parník. Bum. Zlomil komín. Hú! Ale nejsem zde kvůli dobrým vtipům ani kvůli špatnému obchodu... Prosím jednu vodu s jedem. Totiž s ledem. Zaslechl jsem, že se bavíte hovorem, ano, hovorem, o tom slavném detektivovi Léonu Cliftonovi. Zním jeden velice zajímavý případ.

Bára Young: Nuže, vypravujte, master, už teď se nemůžu dočkat konce.

Obsah sešitů pro nás díky své jednoduchosti znamená velikou volnost. Nemůžeme se spolehnout jen na text, ten by svou kvalitou ve filmu neobstál. A ani to není naším cílem, rekonstruovat řídký příběh z počátku 20. století. Je možné se jím inspirovat, ale snese i oddálení a ohýbání, škrtnání a přidávání vlastních vět, dialogů a situací.

Všechny nedostatky však vytváří specifickou poetiku, která nás oslovila a je nám blízká. Baví nás spojení zábavnosti, dramatu a vážnosti. To vše brak snese. Jediné, co je naprosto zásadní, aby bylo patrné, že tvůrci, tedy v tomto případě my, pracovali s nedokonalostí braku vědomě, protože teprve tehdy může film fungovat. Kdybychom pracovali s brakem vážně, vyzní to spíše směšně než zábavně.

Než začala Gertruda Steinová psát, často se “rozepisovala” psáním hravých říkanek a básniček pro Alici a navozovala si tak tvůrčí stav.

Vyfukování pneumatik
Pravidla: Jdi po ulici, kde parkují
auta, pomalu se přibližuj k autu,
rychle zmiz za kolem. Začni
vydávat pusou zvuk syčení a
pak zdrhej. Druhý si všimá
reakcí kolemjdoucích.

Jak napsal Karel Čapek, detektivky Léona Cliftona jsou opravdu skoro tak jednoduché jako dětská báchorka.

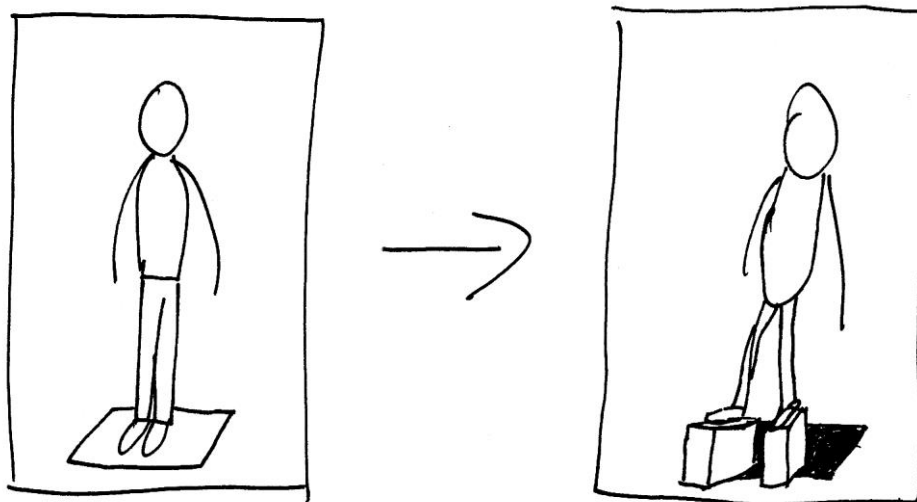
Ale šlo by to jinak? Když si představím, že autor musel co týden přijít s novým dvaatřicetistránkovým sešitem. To je skoro tak dlouhé jako tato diplomová práce. Často jsem při jejich čtení myslela na to, co u psaní autor dělal, na co myslel a jestli měl uzávěrku zítra, nebo za dvě hodiny. Mám čas nad těmito detaily v průběhu čtení přemýšlet, jelikož je opravdu těžké soustředit se důkladně pouze na rozvěklé popisy prostředí a natahované dialogy, aby autor obsáhl formát třicet dva stran. A to se ještě nebavím o faktu, že Alfons Bohumil Šťastný napsal také dvojromán *Tajemství ostrova / Zápas milionů*, kde rozpracoval vcelku jednoduchou zápletku do takřka obřích rozměrů: první svazek má v prvním vydání 327 stran velkého formátu, druhý 324 stran, a to za použití řady textových a tematických vycpávek, s nimiž měl spisovatel ostatně již bohaté zkušenosti. (Jareš, str. 66)

Představuji si, z jakých situací z reálného života autor čerpal. Protože dle frekvence vydávání sešitů musel sbírat inspiraci, kde se dalo. To je vodítko i pro nás. Chodíme a sledujeme lidi. Stačí malý detail, např. jak si lidé zapalují cigaretu. Někdo ji drží mezi ukazováčkem a prostředníčkem, někdo mezi palcem a ukazováčkem, ale hlavně se každému mění výraz v obličeji. Všimla jsem si, že lidé, co právě kouří, jako by se opravdu na těch pět deset minut stali někým jiným. Co do postoje a gest. Nebo se jen stačí dívat, jak lidé chodí, spěchají nebo jak si předávají věci. Stačí si představit, že právě v Žabce ukradli staré paní peněženku nebo že ten kufřík je plný peněz, a hned se jejich krok stává inspirací.

Aneb jak radila Gertruda Steinová mnoha mladým spisovatelům: *Pozorování a konstrukce utvářejí obrazivost, to znamená jsou zárukou obrazivosti*. (Steinová, 1968, str. 66)

Gertrudu velice ovlivňovaly zvuky ulice a pohyby aut. Tehdy si ráda vytvářela pro sebe větu jako jakousi ladičku a metronom a pak psala podle tohoto rytmu a v této melodii, (Steinová, 1968, str. 175)

P – Banka nápadů

V roce 2017 jsme dospěli s Václavem k názoru, že už máme k dispozici velkou banku nápadů a že je na čase vytvořit představení. Za týden vznikla výtvarně-abstraktní koláž s názvem *VáclavZimmermannBáraPurmmová*. No vznikla, dalo by se říci: vznikala a dovznikala až během premiéry, protože jsme ji nestihli dozkoušet. Za dveřmi do sálu stálo asi padesát lidí včetně profesorů. Za zákulisními dveřmi zase napjatě postával v lyžařských botách, kombinéze a brýlích Petr Nikl, který čekal, až mu konečně popíšeme, co má v průběhu představení dělat.

Petře, my to asi nezvládneme. Bára se zhroutila na chodbě. Bojí se, že to bude hrozný průser. Vůbec to nemáme nazkoušené, nevíme, jak to jde za sebou a jak to bude probíhat, řekl Václav.

Jak nevíte, vždyť vám to tady visí. Tak se na to vždycky přijdete podívat. Do mě jenom štouchnete, až tam mám jít, a já už si tam něco vymyslím. Venku stojí lidi, přece je nepošlete domů. Jak se drží ta poma?

A nebylo cesty zpět. Václavovi by za normálních okolností otevřený tvar nedělal takový problém, je zkušený improvizátor a byla na něm znát touha po dobrodružství, ale můj

strach a hysterie následně zlomily i jeho a v celém prostoru byl cítit strach, dusno a nejistota. Měla jsem pocit, že je mnou Václav zklamán. Nedokázala jsem se postavit výzvě. Já to celé vnímala, ale nemohla jsem si pomoci. Nebyla jsem připravena na silný pocit studu a trapasu, který mohl docela pravděpodobně přijít a do kterého zatáhneme i známého výtvarníka a performeru Petra Nikla, smyčcové kvarteto a tubistu. Ti čekali také zkroucení v malém zákulisí. Jejich chvíle měla přijít až v závěru a při děkovačce. Vždy, když jsem na něčem pracovala, potřebovala jsem mít jasno o průběhu a taky mě určitá struktura pomáhala si za celou věc stát. Překvapit mě pak mohly už jen reakce diváků nebo technické problémy. Navíc jsem nejčastěji pracovala na loutkovém představení nebo na divadle poezie, kde je prostor pro improvizaci složitější. Složila jsem se. Ano.

Diváci byli vpuštěni do sálu. Sál setměl. Zákulisními dveřmi prosvítá proužek světla do sálu. Začínáme. Prsty putují světlou. Slyším smích. Diváci reagují. Dveře se otevírají, v nich stojí Václav. Jen stojí a jako by se nadechuje, že se vysloví. Je to dlouhá chvíle. Diváci napjatí. Já stojím za dveřmi. Nevidím nic než velký proud světla linoucí se ze scény skrze dveře na Václava. Jsem šíleně nervózní. A najednou mnou projela zničehonic obrovská radost. Ono se to děje, uvědomila jsem si. Začala jsem skákat a sevřené palce pro štěstí se pomalu uvolňovaly. Václav vystoupil ze zdánlivě neexistující díry, já sedla na pomu, za mnou Petr, zvuk pomy se rozjel a my s tyčí mezi nohama chodili za dveřmi a falešnou zdí dokolečka, hráli, že jedeme na pomě, a mě ten sled událostí začal naplňovat štěstím. Dohráli jsme až do konce.

Reakce byly kontroverzní. Mnoho lidí bylo nadšeno – skvělá hra s divákovým očekáváním; zajímavé pojednání o čtyřech ročních obdobích; originální forma a nápady; mělo to nevídanou atmosféru; poutavé výtvarné divadlo; silná dvojice.

Mnoho lidí bylo naopak pobouřeno – Nechápu, co jste tím chtěli říci; Ty všechny předměty vás úplně zahltily, většina z nich byla nadbytečná; Performance neměla vývoj ani gradaci, bylo to jen náhodné uspořádání situací/gagů, které společně nijak nekomunikovaly.

Rozhodně však po sobě tato inscenace zanechala stopu. A pokud ne v divácích, tak v nás. Pro mě osobně to byla veliká škola. Něco zásadního se ve mně zlomilo, uvolnilo. Objevila jsem kouzlo momentu, kdy člověk opravdu neví, co bude následovat, a pochopila jsem, že vždy něco následovat bude a že chvíle překvapení je

neopakovatelný zážitek. Václav mi po představení řekl, že nejzásadnější pro něj byl ten moment, kdy jsem začala skákat. Periferně mě viděl vedle sebe a od té chvíle věděl, že jsme tam zase spolu a že to zvládneme. Bůh ví, jak by to celé dopadlo, kdyby ve mně ke zlomu nedošlo. Možná bych ani nevylezla na pódium. Možná už nikdy.

Pro představu, co se v představení všechno objevilo nebo mohlo objevit, uvedu zde pár bodů z naší banky nápadů:

- souboj s pistolema na tmel s tmelem
- televize – hra s červeným světýlkem ve tmě – zapínání, vypínání
- vysavač pravý + umělý – roura + repraček + jedení sušenky, drolení
- supermanka – kostým, štětec, barva, štafle – na štaflích letí a natírá
- pán s malými botami – kulhá, mám boty 40 a nohu 43, koupil jsem si malé boty
- paní s kufrem, v něm zní koně
- lyžař – vždy někdo slavný, není poznat kdo, až při děkovačce se ukáže
- poma – roura, točí se dokola
- uvaděč 1 – vysoké boty, stojí na díře, jejíž výplň je přivrtaná k botám, tudíž díra není vidět, pak vyleze a odejde
- uvaděč 2 – židle z kopce – sjíždí a mluví, na rovině – taky dělá, že sjíždí
- zahradník – hadice na konci rozdvojená – voda mu teče z podtrika, nafoukne bazeněk, do toho hraje kvarteto, které pomalu vychází z malinkého zákulisí

Problém této inscenace tkvěl v tom, že se jednalo opravdu o pouhou koláž nápadů, které neobsahovaly žádné hlubší sdělení ani téma. Zpočátku jsme si mysleli, že to takto stačí, že všechno přece nemusí mít hluboké téma a že se něco může dít jen tak, bezdůvodně, stačí, že to "něco" vytvářejí dva lidé spolu a nakonec právě toto může být silné téma. Jasně jsme došli k názoru, že tomu tak bohužel není. Nutno ale podotknout, že po tomto společném pokusu jsme byli zase o kousek blíže k naplnění dvou, pro nás zásadních citátů:

Václav: Všichni moc mluví a chtějí tím něco říkat. Já chci něco říkat, ale nechci u toho moc mluvit.

Gertruda: Stále více jsem usilovala o to říci co by se mohlo říci když nebude člověk nic vyprávět.

29.11. 2017, 23:50, Bára:

...Při tvém včerejším dopisu mě napadlo, že bychom měli psát na každé z nich datum, aby se nám v tom pak líp orientovalo až budem vydávat knížku. :D Myslím, že by se mohla jmenovat jako náš včerejší rozhovor, který jsem si zapsala:

Báro, já mám pocit, že jsme fakt umělci.

Proč si to myslíš?

Nějak to cejtím.

S – Getruda Steinová jinak

Ráda bych popsala Gertrudu Steinovou více lidsky, barvitěji. Představte si dceru židovsko-německé rodiny, která se narodila v Americe a poté se svým bratrem Leem emigrovala do Francie. Vzhledem k zámožnosti její rodiny netrpěla nikdy nouzí. Mohla si dovolit koupit byt s ateliérem kousek od pařížských Lucemburských zahrad, mohla si dovolit služebnou na úklid a vaření a mohla si v létě pronajmout dům ve Španělsku, Anglii nebo v Bretani. I přesto tato žena, zvyklá spíše na dlouhé rozhovory u kávy a nenáročné procházky, v období dvou světových válek projevila svůj humanismus a statečný občanský postoj. Rozhodla se upustit od svého komfortu a s Alicí založily *Americký výbor pro pomoc francouzským raněným*. Gertruda si udělala řidičský průkaz, koupila auto a osobně svážela zraněné vojáky do nemocnic, které podporovala také finančně. Obě za to obdržely po válce vysoké francouzské vyznamenání. Obdobně se zachovaly za další války, kdy odmítly opustit Francii, přestože jim oběma pro židovský původ hrozilo značné nebezpečí, a ukrývaly se s podporou Pétainova režimu na venkově. Do toho všeho však stihla Gertruda tvořit. Psala především portréty. Inspirací jí byli ranění vojáci nebo také Guillaume Apollinaire, dlouholetý přítel a spisovatel, který ve válce zahynul. Později pak Gertruda pojmenovala tuto generaci umělců, které ovlivnily světové války, *ztracenou generací*. Mnozí z nich do války sami narukovali, někteří se už nevrátili. Je to tedy nejen žena myšlenky, ale také žena činu.

*Míjení
Pravidla: Sejděte se na předem
určeném místě. Na tom místě se
míjejte. Několikrát a co nejvíce
absurdně. Pak se setkejte
vrcholným groteskním finálem.*

Z – 17. 5. 2012, Paříž

K mým osmnáctým narozeninám jsem dostala poukaz na "Romantický zájezd do Paříže pro dvě osoby." Vzala jsem s sebou svoji nejlepší kamarádku Kačku Císařovou. I když první kroky všech těch zamilovaných párů, které s námi cestovaly, mířily k Eiffelově věži, ty naše vedly rovnou do ulice Rue de Fleurus 27. Do domu jsme se se štěstím dostaly. Právě přišla nájemnice, která nám otevřela. Ateliér byl zamčený. To by se za Gertrudy nestalo. Představovala jsem si, že po těchto schodech pravidelně chodila celá umělecká Paříž. Právě jsem se minula s našťvaným Ernstem Hemingwayem, kterému Gertruda zkritizovala už třetí přepis *Starce a moře*. Viděli jsme alespoň do dvorku a skrze okno tipovaly, který byl ten slavný prosklený výklenek do jejího ateliéru. Jako bych slyšela štěkot pudla Basketa a cítila vůni kávy, která lákala lidi až z Ameriky.

S + Z = ♥ – Dvě ženy

Gertruda Steinová, narozena 3. února 1874

Bára Gertruda Purmová, narozena 4. února 1994

Jsem křtěná po své prababičce Gertrudě. A narodila jsem se o den později než před sto dvaceti lety Gertruda Steinová. Znamení, nebo náhoda? O této osobnosti jsem se dozvěděla v šestnácti letech, kdy jsme se rozhodli na Základní umělecké škole v Liberci vytvořit kubistické představení, které mělo navazovat na náš předchozí dadaistický *Kabaret Spiegel*. Kubistickou inscenaci jsme bohužel nedokončili z důvodu rozpadu našeho souboru, nicméně jsme si prošli dlouhým studiem tohoto období, které mě uchvátilo. Doba experimentů, chaosu, snah něco změnit. I když spousta vzniklých směrů neměla dlouhého trvání a většinou rychle zanikla, po nich už bylo všechno jinak. První polovina dvacátého století otevřela nové otázky týkající se umění. Kubismus přinesl mnohopohledovost a odstartoval dráhu abstraktního umění. Dadaismus destruoval slovo, narušil jeho vyjadřovací význam, futurismus vnesl do umění pohyb a zpochybnil vůbec všechny dosavadní umělecké hodnoty. A toho všeho byla nedílnou součástí Gertruda Steinová. Byla to také ona, skrze niž jsem pochopila, že hranice umění nejsou pevné a dají se zkoumat a překračovat. Nutnou součástí musí být ale

dotaz po opravdovosti a upřímnosti. V názvu této práce jsem se proto inspirovala jejím citátem *Růže je růže je růže* (Steinová, 1922).

Když mi bylo osm let, nazkoušely jsme s mojí kamarádkou Kačkou ve školní družině naše první divadelní představení. Byla to *Bouda budka*. Za značného aplausu jsme odehrály čtyři reprízy v družině A, B, C i D.

Když bylo Gertrudě Steinové osm, pokoušela se napsat shakespearovské drama. Uvedla pokyny pro herce, měla tam dvořany, co měli dělat vtipné poznámky. Ale pak si nemohla vymyslet žádné vtipné poznámky a nechala toho. (Steinová, 1968, str. 65)

Projdi párem
Popis: Zatraktivni si cestu
přes Karlův most.
Pravidlo: studuj na DAMU,
budeš tudy chodit každý den.
1. level: Projdi párem držícím se za ruce - 1 bod
2. level: Projdi párem držícím se za ruce - 2 body
3. level: Přeskoč pár držící se za ruce - 10 bodů
bonus: Buď na co nejvíce fotkách cizích lidí
- pocit slávy

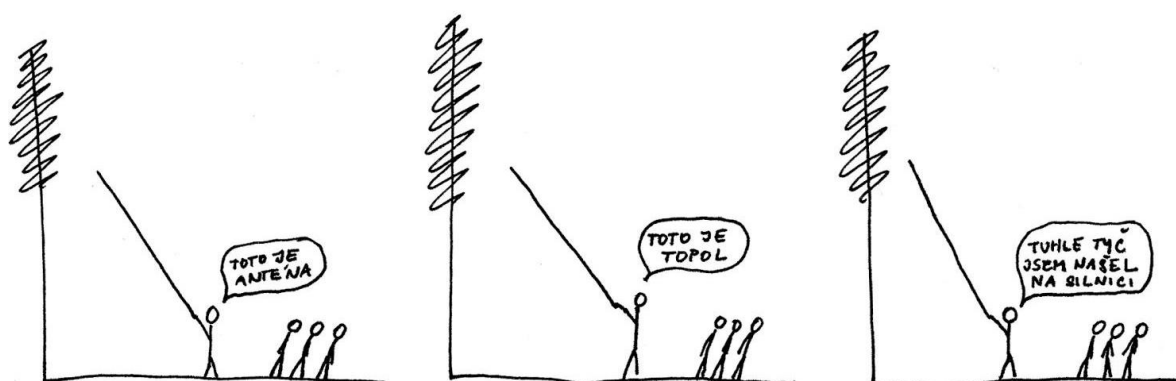

S – Čas

Jindřich chalupecký ve svém doslovu ke knize *Vlastní životopis Alice B. Toklasové* popisuje Steinové zacházení s časem takto: *Čas u Steinové nepokračuje, ale stále se vrací a stále znova začíná, je to jako bychom sestupovali pod čas.* (Steinová, 1968, str. 216)

Ale co je to to vracení? Aby se člověk vrátil, musí ho tam něco zaujmout. Vráť se k něčemu, co už viděl, a nestačí mu to. Kouká znovu. Kouká pozorněji. A jestli se vrátí i potřetí a počtvrté a klidně podesáté a stále ho to zajímá, vzniká struktura. Vzniká hra. Je to nespokojení se s jasnou definicí. Je to nabízení dalších možností. Je to zpochybnění i té největší banálnosti. A to je to, čím mě tato osobnost inspiruje především.

Ona sama mluvila o *souvislé přítomnosti obsahující více a více čehokoli a obsahující více a více začínání a začínání a začínání.* (Steinová, 1968, str. 216)

V tomto ohledu bych se mohla odvolávat na dialogické jednání profesora Ivana Vyskočila, které je hlavním pilířem našeho studia, tedy studia herectví se zaměřením na autorskou tvorbu a pedagogiku. Dialogické jednání, jako specifická forma "veřejné samomluvy", nám nabízí zabývat se banálnostmi, zbytečnostmi, zpochybňovat samozřejmé. Stojím nebo jen podlaha zastavuje můj pád nebo jen dělám, že stojím, i když ve skutečnosti tančím.

Stejně tak v dialogickém jednání hledám jiné cesty. Hledám potenciál situací. Zkoumám nejzákladnější podstaty, znovu je vznáším jako dotaz a rozvíjím je v hru a fantazii. Dialogické jednání učí kultivovat spontánnost. Nejde o nalezení pravdy, ale o nalezení opravdovosti.

Větu *růže je růže je růže* vnímám jako symbol zastřešující dílo a filozofii této americké autorky. Když Gertruda Steinová rozvine téma přítomného okamžiku, vznikne například toto:

Tak máme místo kde zůstat a jeho jsme nepotkali protože se usídlil aby zůstal. Když říkám usídlil se míním tím usídlil se aby zůstal. Když říkám usídlil se aby zůstal míním tím usídlil se aby zůstala sobota. ... (Steinová, 1968, str. 215)

Červená růže

Studená červená růže a růžová uříznutá růžová, zhroucení a prodaná dutost trochu méně horká

Červotoč se otočil a je z něho čotovreč.

S – Minimalismus

Č
A
R
A
O
D
Z
A
Č
A
T
K
U
D
O
K
O
N
C
E

Pomalu se dostávám k tomu zásadnímu, v čem mě Gertruda inspiruje a ovlivňuje. Je to její smysl pro minimalismus. Co nejméně prostředky dosáhnout maximálního účinku. Ve svém díle si hraje a experimentuje se slovy. Jejím záměrem je nabourat zažitě představy o podobě a skladbě věty. Skrze destrukci vět hledá novou sílu a podstatu slov. Proto její texty často postrádají i interpunkci. Postupem času se jí zbaví úplně. Zajímá ji přítomný okamžik, který se snaží popsat ze všech možných úhlů pohledu, aby sama slova vyvolávala zážitek. Je-li tedy slovník omezený, je potřeba vyjádřit se i skrze další složky, které k řeči neodloučitelně patří, jako je rytmus, důraz a také mezera. Mezera pohltí vše, co nezvládnou vstřebat ani slova, ani rytmus, ani důraz. Mezera je dle mého zásadním prvkem minimalismu. Přináší dobrodružství, jak pro čtenáře, tak pro autora, protože oba spoléhají na silnou spolupráci druhé strany. Minimalismus řekne jen to nejpodstatnější, s ostatním už si musí čtenář či divák pohrát sám, to ostatní už musí hledat v mezerách. Minimalismus udá jen pravidla. Je to vlastně hra. Hra mezi autorem a divákem.

30. 10. 2017, Bára:

Rozepisuju sem báseň, doplň další kousek. Budem ji doplňovat tak dlouho, až nám prostě bude připadat hotová.

Žaluzie vrhá stín,

Žaluzie vrhá jiný stín, když na ní sedí moucha.

... (pokračuj)

P – Minimalismus

Jednou jsem napsala píseň:

Jedu

jedu

jedu

jedu

jedu

jedu dlouho

jedu

jedu

jedu

jedu přílišně dlouho

jedu

jedu

jedu

je Dunaj opravdu tak dlouhá

jedu

jedu

jedu

jedu

jedu

je důležité být trpělivý.

V této písni se objevuje pouze deset slov, přesto jsme ji s kapelou hráli přes dvě minuty. Vyžaduje velkou spolupráci. Nepozorné diváky neuspokojí ani textově, ani hudebně – hrála jsem pouze dva tóny za sebou, které navíc neladily. Tato píseň je o čase, o čekání a vytrvání. Smyslu se posluchač dočká až na úplném závěru. Pokud je text pouze v psané variantě, může v něm čtenář spatřit graficky znázorněnou řeku, která je také symbolem času.

Jednoduchost vět, přitom důraz na rytmus a hudebnost je přesně to, čím se snažíme obohatit původní texty pokleslé detektivky A. B. Šťastného.

P – Úkoly

Psaní dopisů s Václavem mělo i svůj vývoj. Po nějakém čase jsme k nápadům začali přidávat úkoly:

3. 10. 2017, Bára:

Pokud si dopis vyzvedneš před Myšlením o divadle, dej mi na hodině znamení, a to takové, že budeš půl minuty koukat do světla a hladit si vous, jako to dělají mudrcové. Pokud ne, na znamení přečtení dopisu polož hrnek do rohu místnosti mezi učebnou 312 a 313.

U – Šťastného Ada Brighitová

Neexistuje.

9. 10. 2017, Václav:

Mohli bychom si na vrátnici měnit jména, příští dopis mi nech na jméno Petr Nárožný.

U – Naše Ada Brighitová

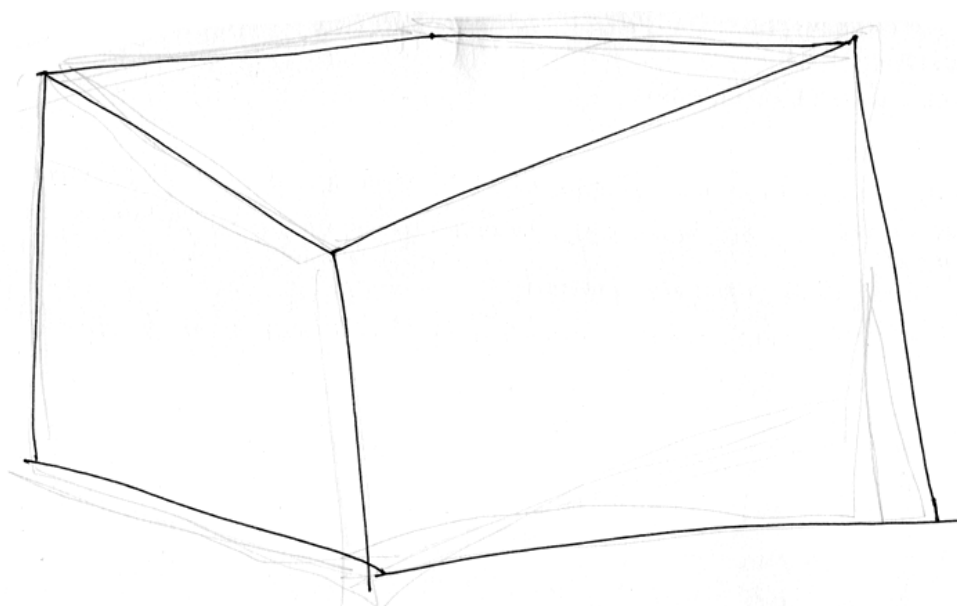
Pokud je možno Léona Cliftona charakterizovat, pak se ale ptám, kdo jsem já? Tedy ne já, Bára Purmová (toto téma stává se průběžným dotazem celé práce, které by mělo dojít k rozřešení v závěru), ale já jako Ada Brighitová. V původních sešitech toto jméno totiž nenajdeme. Objeví se pouze v jednom příběhu jako miss Brighitová, dcera zesnulého bankéře Brighita (*Písmo umírajícího*) a poté Ada Paulovová, detektiv-žena, která je Cliftonovi přiřazena v několika dílech jako pomocnice. To však není Ada Brighitová. Ada Brighitová je mnou vymyšlená policejní komisařka. Vznikla zcela logicky a zároveň náhodou, když jsem měla jednoho dne směnu v restauraci Etnosvět, kam jsem chodila na brigádu. V polední pauze na mě vyskočilo na facebooku video, kde si Václav hraje na Cliftona a zkoumá zelenou hadici. Měla jsem potřebu na video odpovědět, abych navázala a odkázala na náš úspěšný klauzurní přednes, kde jsme se právě půl roku zabývali pokleslým detektivním příběhem *Písmo umírajícího*, a nechtělo se nás to pustit ani nadále. Natočila jsem mu krátkou odpověď z kuchyně v obklopení kuchařů a číšníků, kteří mě krmili jahodami a šampaňským. Odpověděla jsem mu replikou z našeho přednesu. Při sdílení jsem cítila potřebu se podepsat. První, co mě napadlo, bylo: *S pozdravem komisařka Brighitová*. Hezky to zní. Ostré er působí tvrdě a rázně. Následovalo ještě několik vzájemných odpovědí a poté už se jméno ujalo. Při natáčení filmu *Případy Léona Cliftona* jsme museli jména postav pozměnit, vzhledem k tomu, že by se dcera zesnulého jmenovala stejně jako komisařka. A tak se zrodila komisařka Brighitová.

Při hlubším studování motivu průvodce jsem narazila v disertační práci Michala Jareše a také pak v samotné internetové databázi sešitů na odkazy a informace o ženské alternativě Léona Cliftona, kterou se snažil autor A. B. Šťastný osvěžit upadající zájem o toto čtivo kolem roku 1907. V několika epizodách se společně setkávají s Adou Paulovovou. Z počátku Clifton nejeví velké profesní sympatie k této ženě, později se však Ada prokáže jako velmi zkušená pomocnice a Clifton jí pak v několika dílech dokonce sám vyhledá a využije její schopnosti k vyřešení případu. Dokonce vyšla i samostatná série *Z pamětí anglické detektivky Ady Paulovové*, kde se stává ústřední postavou. Tento předobraz a inspirační zdroj ale nekoresponduje s naší představou dvou “parťáků” detektiv a komisařka, jak zmiňuji v kapitole U – Inspirace. V originálních předlohách se spíše potkávají jako konkurenti. Ada dokonce v díle *Detektiv a detektivka* vyhraje nad Cliftonem a druhým detektivem Wardem a v přestrojení komorné se jí jako první podaří získat žádoucí listiny. My jsme měli za cíl

vytvořit silnou dvojici, která spojením mužského a ženského světa a státního a soukromého sektoru dodá kýženou sílu a prostor ke hře. V tomto ohledu má moje postava mnohem blíže ke Cliftonově neteři Betsy, která se často objevuje, aby Cliftonovi pomohla. U nás je však rozdíl v tom, že se nejedná o členku rodiny, ale o členku konkurenční policie. Státní komisařka Brigitová však více důvěřuje soukromému detektivovi namísto svým vyšetřujícím kolegům z policie. Nutno dodat, že i z osobního zájmu se snaží, aby byl Clifton vždy přítomen. Velmi ji přitahuje, protože (jeho slovy) *je hezký*. Nějakou charakteristikou jsme se však u Ady Paulsonové inspirovat mohli. Například, že je výborná ve střelbě. Napadlo mě, že by toto mohla být komisařky Brigitové devíza, i když o ní nikdo moc neví, snad jen diváci? Clifton v našem pojetí je známý svou přesnou střelou, nejčastěji do nohy. Ale je tomu opravdu tak? Co když je to právě Brigitová, která tajně vystřelí ve stejnou chvíli, aby si Clifton nezkažil renomé. Je to i v jejím zájmu. Ví, že mu střelba moc nejde.

16. 10. 2017, Václav:

Pozdrav Michala pětkrát stejně! DOBRÝ DEN, PANE MICHALE, VEDOUCÍ TÉTO KATEDRY, DOBRÝ DEN! A pak mu to napiš ještě smskou!

Kdyby bylo všechno tak jednoduché.

Po konzultaci s Václavem a Michalem Čunderlem, *DOBRÝ DEN, PANE MICHALE, VEDOUCÍ TÉTO KATEDRY, DOBRÝ DEN!*, tedy nejužším týmem tvůrců scénáře, jsme došli k závěru, že kdybychom sebrali Cliftonovi jeho přesnou mušku, obrali bychom ho o jeho snad jediný opravdový talent. Vzhledem k tomu, že případy za něj většinou vyřeší sama náhoda, zbyla by mu už jen schopnost přestrojení, což by udělalo z věhlasného detektiva spíše klaunského chudáka. Brigitová má svou sílu právě v tom, že je žena. Její ženská intuice vidět to, co není vidět, je zásadní součástí řešení případu. Zároveň Cliftona podporuje, bez ní by nic nedokončil. (Zde vzpomeňme na pařížský ateliér Rue de Fleurus 27, kde by bez Gertrudiny podpory zřejmě nevzniklo velké množství významných děl.)

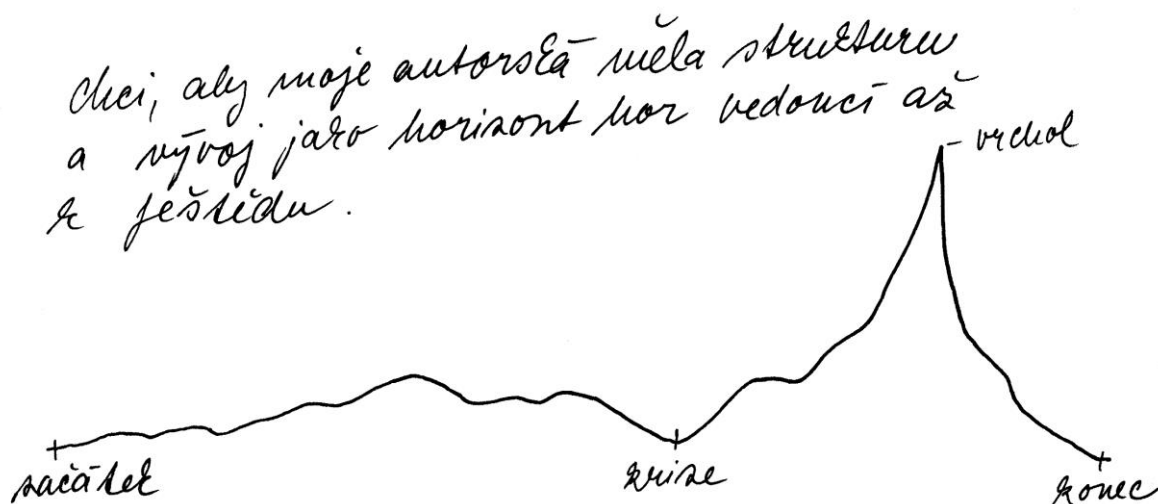

Nicméně i Brigitová by měla mít svou superschopnost, jedná-li se o partnerství. Shodli jsme se na tom, že by mohla být zdatná řidička. Nejenom auta, kamionů a motorek, ale i ponorky, vlaku, létajícího balónu a letadla. Loď by ponechala Cliftonovi, vzhledem k jeho dlouholeté praxi číšníka na lodi.

Co si ještě já osobně dokážu představit, je Brigitino zázemí. Dle mého je to žena kolem třiceti, která má doma dvě děti a vedle toho v práci chytá vrahy. Má i domácí povinnosti. Je to žena. Pere, vaří, žehlí, odváží, vyzvedává. Vzhledem k tomu, jak se s časem a charakteristikou pracuje u postavy Cliftona, nemusí tyto informace moc zatěžovat detektivní linku, nicméně by bylo hezké, kdyby občas do příběhu pronikly. Je to další kontrast k dramatickému kriminálnímu světu.

Tyto kapitoly budiž nám nápocny u tvorby dalších scénářů. V březnu 2019 jsme odpremiérovali v pilotní díl, teď nás čeká náročná příprava scénářů a natáčení dalších dvou dílů.

V první řadě staniž se to však inspirací pro mou vlastní autorskou prezentaci.

S + U – Co spojuje Gertrudu Steinovou a Alfonse B. Šťastného?

Téměř nic. Gertruda Steinová, avantgardní umělkyně tvořící a inspirována extravagantní Paříží, oproti tomu Alfons Bohumil Šťastný, dělník na poli pokleslé literatury kdesi v českých zemích. Zámožná bezdětná žena, nenucena řešit základní životní potřeby, na druhé straně nemocný otec dětí, který je povinen uživit rodinu. Nekonvenční kubistický minimalismus a masové sešitové vydávání. Primárně opravdu nemohu psát o spojení, průniku či jen letmém doteku práce obou autorů. Texty Gertrudy Steinové jsou přímým opakem detektivek A. B. Šťastného. Ale právě proto mohou v mé práci stát vedle sebe a navzájem se doplňovat. Texty Steinové nechávají velký prostor čtenářově fantazii a představivosti. Šťastného neobvyklý pravopis, neobratné a klopotné větné konstrukce a rozvěklé popisy prostředí a situací dávají čtenáři přesný návod k obrazotvornosti. Každý k řeči přistupují odjinud. Steinová chápe řeč narozdíl od Šťastného nejen jako prostředek pro popis světa, ale je pro ni se světem soupodstatná. To co mi chybí u Steinové – jako je alespoň letmý přehled o situaci, v níž se nacházím – se naopak u Šťastného stává nesnesitelnou tuhostí. V takový moment bych ocenila u Šťastného alespoň jemný náznak Steinové hry s jazykem a zkratkou. Není ani mým cílem stavit jednoho vedle druhého na piedestal, spíše je oba vnímám kdesi ve mně jako silný inspirační zdroj, a to především Gertrudu Steinovou. Nutno dodat, že u Alfonse Bohumila Šťastného bych se sama nejspíše nikdy nepozastavila na tak dlouhou dobu, kdyby nebylo Václava Zimmermanna

a Michala Čunderleho, který to popsal slovy: Zjevil se téměř náhodou a jen se zachytil o vaše tykadla.

Kromě doby působení je spojuje snad jen samotný zájem o detektivní žánr. Málo se ví, že Gertruda Steinová byla vášnivou čtenářkou amerických detektivek. A to detektivek “drsné školy”, kam patřili například Raymond Charles nebo Dashiell Hammett. Gertruda Steinová obdivovala především dílo Dashiella Hammetta. Líbilo se jí, že *to má spád a umí právě tohle a ještě mnohem víc*. Jeho detektivky nazvala *jedinou skutečně moderní, originální formou*. Po uvedení *Maltézského sokola* prohlásila vcelku překvapivě, že (Penzler, 2016, str. 10).

Alfons Bohumil psal také detektivky. Nebyl to sice Američan, ale Čech, i přesto psal “americké detektivky”. Respektive pokoušel se. Těžko říci, co by se stalo, kdyby jednoho dne zaklepal na dveře ateliéru v Rue de Fleurus čtyřicetiletý spisovatel z Čech a předložil Gertrudě své sešity. Co je docela jisté, že by jimi nepohrdla a přečetla alespoň část, protože *čte cokoli a všechno a ať je jakkoli ta kniha hloupá, nikdo si z žádné knihy nesmí před ní tropit žerty*. (Steinová, 1968, str. 64) V době, kdy A. B. Šťastnému začaly vycházet sešity *Případy Léona Cliftona*, ve Francii stále kraloval populární detektiv Nick Carter, jehož věrnými fanoušky byli jak Pablo Picasso, tak Georges Braque. Určitě se na ně dostala řeč i při sobotních obědech u Gertrudy Steinové nebo při pózování na portrét v Picassově ateliéru na Montmartru. Nepodařilo se mi však nalézt Steinové názor na brakovou detektivku, proto si setkání s Alfonsem Bohumilem Šťastným vymyslím.

19. 10. 2017, Bára:

Tvůj úkol je: Dole na nástěnku, jak se jde od vrátnice do traktu Řetězová, nalevo, připni fotku Jiřiny Bohdalové a nakreslit tam srdíčko.

U' + S' = Z' – Šťastný v Paříži

První setkání

V šest hodin odpoledne z potměšlé chodby zaklepal na dveře ateliéru jakýsi muž.

Bonžúr, madam.

Přízvuk jeho francouzštiny napovídal, že se nejedná o Američana ani Francouze.

Jste nejbližší žijící Američanka tady v Evropě a také významná osobnost, proto mi dovoluji lehce odvážné optání, zdali by nebylo možné s vámi někdy povečeřet a při té příležitosti se pobavit nad mým dílem.

Alice odpověděla, že ona sice zřejmě není ta Američanka, kterou hledá, nicméně bezostyšnost a zároveň roztomilý přízvuk tohoto muže jí přišel z nějakého důvodu sympatický a pozvala ho rovnou dovnitř.

Pojďte za mnou.

Před Alfonsem se rozprostřela chodba plná obrazů. Byla to galerie těch největších malířů. Henri Matisse, Paul Cézanne, Pablo Picasso, Francis Picabia. Nemohl uvěřit tomu, že stojí v bytě Gertrudy Steinové, jedné z nejvlivnějších osob umělecké Paříže.

Dáte si kávu, nebo čaj? Posadte se, Gertruda tu bude za okamžik, musí jen dočíst pár řádků.

Hned se však Gertruda objevila ve dveřích se slovy: *Ezra Pound je vesnický vypravěč, který je výtečný, když jste na vesnici, ale když tam nejste, tak už ne.*

Pak se usadila do svého křesla.

Kdo jste, master?

Velice mě těší, madam Steinová, jmenuji se Alfons Šťastný, pocházím z Rakouska-Uherska z Prahy a píše detektivní příběhy z amerického prostředí. Zajímá mě váš názor.

Alfons ze sebe vypotil tři naučené fráze. (Zdá se, že neumí francouzsky ani anglicky. To je sice pravda, ale situaci by to značně komplikovalo, jelikož by si autor a patronka neměli jak povídat, proto tento detail pomenu, abych se mohla dostat k podstatnému

a nestavěla příběh pouze na komice jejich tělesných a kresebných dorozumívacích schopnostech.)

Česká americká detektivka? No dobře, nechte to tady na stole a zastavte se v úterý kolem šesté.

Jste velice laskava, madam, netušíte, jakou poctou bude pro mně s vámi rozpravovat.

Tuším.

Omlouvám se, madam, zde ještě malá pozornost. Je to kresba mé dcery. Je na ní vyobrazena Praha. Tahle čára je Karlův most a tyhle dvě čáry jsou Pražský hrad. Přijměte ji jako poděkování.

Gertruda poděkovala, rozloučili se a Alice doprovodila pana Šťastného ke dveřím.

Druhé setkání

Je-li dlouze po páté pak je šest. Je-li po páté a šest pak je úterý. Alfons ťuká Alfons ťuká Alice. Vítej slunný dne zakončený dlouhou návštěvou. Gertruda čeká *hostinec je dobře umístěn uprostřed uličky. Studená polévka studená jasná polévka a zvláštní a zásadní otázka a vložit je do toho.*

Alfonsi byl jste v Chicagu? Alfonsi řekl jste někdy chicagskému prodavači dobrý den?

No...

Chicagané spotřebují tolik sil na to jak se zbavit Chicaga že často je pak nesnadné poznat co vlastně jsou. Musí ztratit chicagskou výslovnost a aby toho dosáhli dělají spoustu věcí. Někteří snižují hlas někteří jej zvyšují někteří se učí anglickému přízvuku někteří dokonce získají německý někteří protahují někteří mluví vysokým napjatým hlasem a někteří to dělají jako Číňani a Španělé a nepohnou rty. Vám se to Alfonsi povedlo. Zbavil jste Chicagana chicagství a to především proto že jste v Chicagu nikdy nebyl.

Myslíte tím, že se mi podařilo vykreslit Ameriku, i když jsem ji nikdy nenavštívil?

Je dobré nechápat jak jsou udělány věci které vás těší. Máte mít jedno zaměstnání které vás absorbuje a abyste se plně těšili ostatními věcmi v životě máte nad nimi přemítat když jsou hotové. Tak nad nimi prožijete víc než ti kteří vědí něco o tom jak se

dělají. Jako Američanka mám radši když jednodušší věci jsou divočejší. Vy slovem opravdu nešetříte. Píšete i jindy než v neděli?

Je to mé zaměstnání.

Víte, věřím v obrazy. V těch vašich jste zapomněl na podkladovou barvu. Když něco píšete je to úplně jasné a pak o tom začnete pochybovat ale pak to přečtete znova a zase se v tom ztratíte jako když jste to psali.

Mohla byste mi prosím říci trochu konkrétněji, co si myslíte o postavě Léona Cliftona?

Poslyšte, jsem docela dobře známá tím že říkám všechno o každém a o čemkoli říkám všechno o každém říkám všechno každému říkám jim když se mi líbí a jak se mi líbí ale protože většinou říkám co si myslím to nejmenší co vy jako každý jiný může udělat je to že vám postačí co vám říkám...

Rozumím, omlouvám se, asi nejsem toliko vzdělán, abych dokázal rozklíčovat vaše hluboké myšlenky. Mohla byste se pokusit, popsat co si myslíte o Léonu Cliftonovi trochu jednodušeji, aby i lidový umělec pražský pochopil, oč běží?

Je hezký.

Alfons poděkoval a už se nikdy nepotkali.

(v dialogu jsou použity úryvky z knihy: (Steinová, 1968))

P – Kouzelná flétna

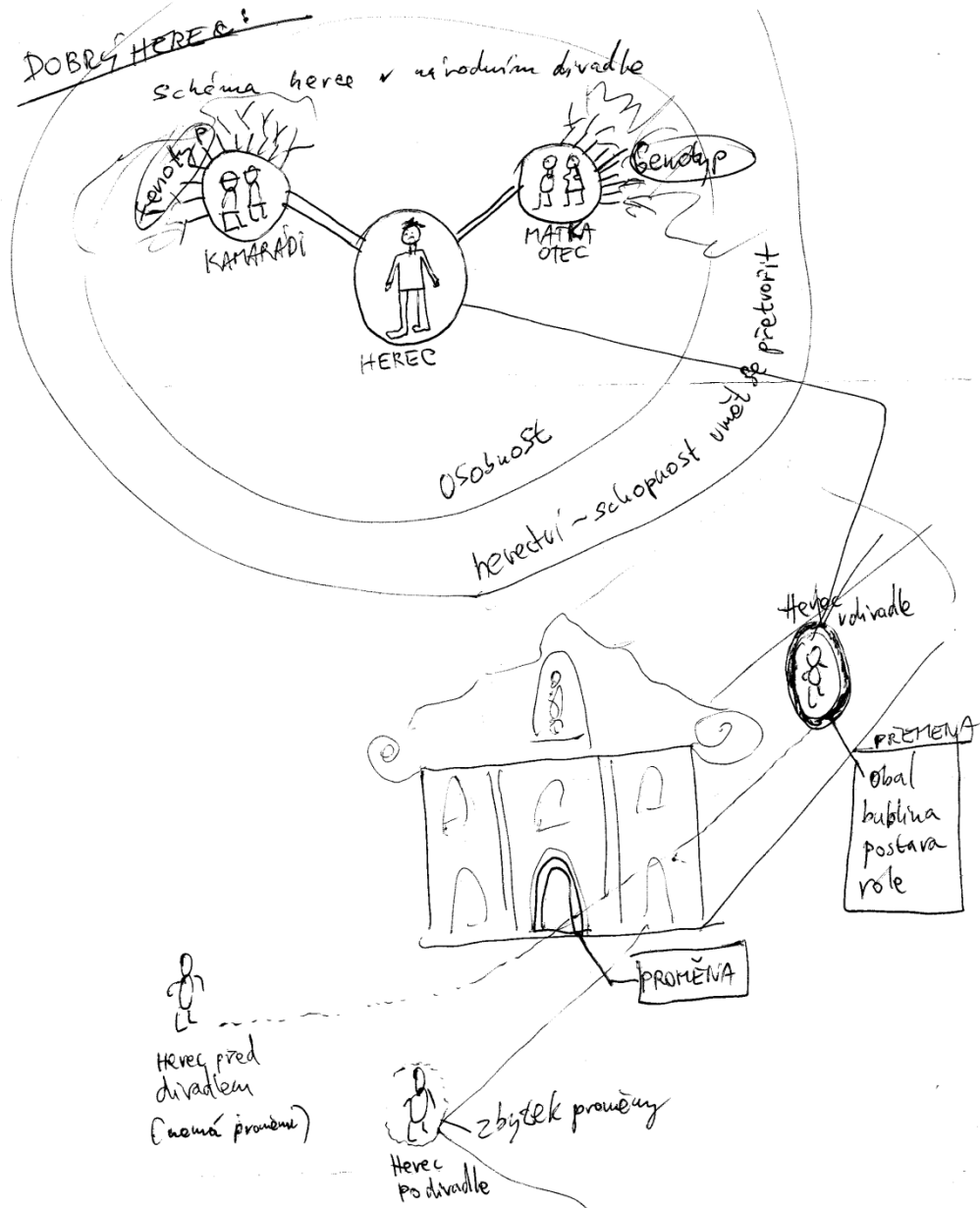
Jednou jsem dostala od Václava za úkol, popsat vše, co se děje a na co myslím před, během a po představení *Kouzelná flétna* ve Stavovském divadle, kde hraju Zlo. Vzala jsem úkol opravdu poctivě, dokonce jsem si zápisník schovala do šatů a zapisovala jsem i na scéně, když jsem čekala, než vyjede nahoru stěna. Popisovala jsem Václavovi členy mužského sboru, kteří byli ještě šikovnější než já. Měli v kostýmu schovaný tablet a četli si na jevišti zprávy. Jakmile začala stěna vyjíždět schovali tablet do kostýmu a spustili svůj tenor. Nakonec vzniklo přes deset stran textu, které jsem Václavovi hned druhý den poslala přes vrátnici.

Zde ukázka:

Ahoj Vašku, tak plním úkol. Začínám už cestou do divadla, začátek nahrávám jako audio, protože spěchám a nestíhám psát. Teď si uvědomuju, jak je zajímavá ta proměna. Jdu ze školy do divadla. Teď potkávám lidi v kvádrech a šatech a vím, že se na mě budou za chvíli koukat. Až se převléknu do kostýmu a začerním si obličej, tak mě herci a zpěváci pozdraví, ale jakmile představení skončí a já se znovu převléknu do civilu a půjdu ven, už se se mnou nikdo nerozloučí, protože mě nepoznají, znají mě jenom v kostýmu. A až půjdu domů, potkám zase ty lidi v kvádrech, jak si povídají o Kouzelné flétně, a já budu vypadat jako obyčejný turista s baťohem. Tak to na úvod. Vcházím do divadla, končím, musím se podepsat na vrátnici a bylo by trapný, kdybych před vrátným namlouvala do telefonu svoje myšlenky. Dál budu psát...

Václav mi odpověděl grafem, který na toto téma nakreslil:

DOBRY HEREC!

ty graty mě baví dělat,
 hodně si u toho musím dořadit
 to se vlastně děje, třeba ti to přidám k
 autoršce, žes si uvesti grat u jaké
 situace, -- konci činu dobrý!

P – Nějak cejtím, že jsme fakt umělci

Děláme si s Václavem legraci, že až budeme hodně slavní, tak naše dopisy vydáme jako knihu, stejně jako to dělají všichni slavní. Havel s Olgou, Werich s Voskovcem, Hiršal s Grögerovou.

Zdá se to vše jako banality, zbytečnosti, přesto si stojím za tím, že právě tyto hry staví pevný základ naší umělecké spolupráce.

23. 11. 2017, Václav:

... Píšu to z nějakého hodně nedůležitého, až možná zbytečného důvodu. A ty mám rád! Zbytečné věci mám rád.

30. 10. 2017, Václav:

Budu psát zvrchu dolů, pro přehlednost.

Text tak bude opticky padat dolu, jakoby → pro přehlednost ho dám do rámečku, aby to vypadalo, že je text napsaný na nějaké desce (nebo ze dřeva)

prostě udělám vše proto, abych tě nicím nemátl

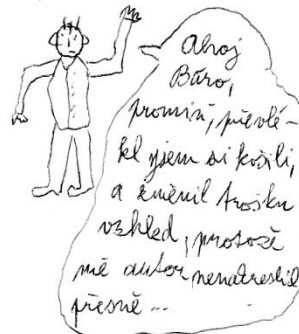

aby nedošlo k nějakému omylu ...

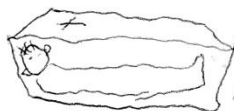

~~že~~ když přece jen došlo k nějakému nedorozumění je tedy Hugo.

Hugo, pozdrav Bára!

Ahoj Bára,
promiň, přelá-
kel jsem si křeslo,
a změnil trochu
vzhled, protože
mě autor nemiloval
přesně ...

Musel sem Hugo

zabít, protože moc potal pozornost,
a to by tě mohlo zmařit, šel se
heut papír nějakým komiksem a
to nehečeme, pozor skvělím heč na začátku

↑
přední místo

abych měl víc místa na heut heč. Můžeme to a přední místo označím, ^{skvělím} pro
přehlednost, no a když už ten text spadá, docela máš rada, že zrovna takhle
zajímavě ... ~~že~~ Doufám, že sem tě nemátl, jestli ano napiš mi to,
co se ti v hlavě dělá, když si to čteš a hlavně když dočteš, a pak když si to
ještě přečteš. Du na pivo s Michalem

Z – Autorská prezentace

V průběhu práce si čím dál více uvědomuji, jak mě fascinuje dílo Gertrudy Steinové. Ona sama jako osobnost i její texty by byly skvělým podkladem pro mou závěrečnou autorskou prezentaci. Hra s rytmem slov a vět a náběh k absurdnu bylo by pro mě výzvou lahodnou. Zároveň však mám v hlavě ideu představit světu trochu jasněji komisařku Brighitovou, což by mi posloužilo jako hlubší pochopení, kdo vlastně je a celkově by nám tento pokus byl užitečný pro tvorbu dalších dílů našeho seriálu. Nemohu si pomoci, ale pořád se mi do celkem jasného konceptu detektivky, kde je Léon Clifton upoutaný k lůžku a celý případ vyřeší Brighitová, loudí myšlenka, zapojit do příběhu také Gertrudu Steinovou. To by se však struktura musela celkově změnit.

V době psaní této práce zažívám nové životní milníky: nástup do dvou nových prací, stěhování se do nového bytu mimo Prahu. Do tohoto chaosu se navíc dvě mé milé kamarádky vdávají a k tomu náleží i „rozlučka se svobodou“. Pro ty, kteří s tímto přirovnáním manželství ke konci svobody nesouhlasí, může posloužit například název „napeča koláča“. Po posledních dvou týdnech si přijdu, věru, jako rozlučkový profesionál. Proč je ale nutné sem tyto detaily uvádět. Cestou vlakem na druhou rozlučku mně došlo, že mé celé uvažování nad prezentací vlastně směřuje k tomu, že bych chtěla postavit představení o ženách. Ale ne s akcentem na feminismus nebo emancipaci, ale čistě o ženách. A to právě o těch, se kterými trávím v posledních svobodných prázdninách ve svém životě nejvíce času. A těmi jsou Gertruda Steinová, komisařka Brighitová a k tomu všemu, ano, já. Chtěla bych vyzvat tyto dámy na večírek. A taková rozlučka se svobodou je přeci čistě ženská záležitost, pokud se loučí žena. Vzhledem k tomu, že jsem jedna z těch, kterým přirovnávání manželství ke konci svobody připadá jako hloupý nesmysl, přemýšlela jsem, co bych já nazvala rozlučkou se svobodou, a došlo mi, že stojím právě na prahu. Školní léta jsou opravdu jakýmsi bezstarostným svobodným obdobím, pokud se zaměřím na zásadní životní otázky. Pořád ještě cítím nad sebou pomocnou sílu rodiny a školy, kteří mi usnadňují život, neplatím daně, nehledám práci, mohu dělat chyby a mýlit se a nemá to fatální následky. Zkrátka pociťuji jakýsi zlom, se kterým si uvědomuji, že začne jiný život. Rozprostře se přede mnou také svoboda, ale v jiném slova smyslu. Například svoboda jedince, ve které už naopak nebudu závislá na nikom, ani na rodině, ani na škole. Jisté ovšem je, že jedna specifická svoboda zmizí a s tou by stálo za to se pořádně rozloučit. Tyto tři postavy by postačily jako dostatečně funkční rozdílné charaktery pro hru. Měla bych reálnou historickou personu, fiktivní postavu a sebe

samu. Tři ženy, každá v jiném věku, v jiné době, s jinými zkušenostmi a zájmy. Rozlučka se svobodou může probíhat dvojím způsobem – buďto v partě přátel, nebo individuálně sama se sebou. Vzhledem k tomu, že bych ráda v představení vystupovala sama, mohu pracovat s oběma variantami.

Diplomová práce se v tuto chvíli stává nejen zamyšlením a hledáním potřeby hry – tedy pouhými myšlenkami, ale čistě prakticky přispěje ke hře samotné, tedy k činu. A o to mi jde. Uzavřu tuto kubistickou mozaiku dalším odlišným střípkem, tedy živou hrou.

Závěr

První pokus

Hra je hra je hra. Bára je Bára je zase Bára. Léon zůstává Léonem, detektivní sešity mají stále 32 stran a Steinová je pořád kubistickou autorkou. Vlastně se nic nezměnilo. Bylo to celé zbytečné? Je podlézání páru na Karlově mostě zbytečné? O čem je život? Život je život je život. A v mém životě se musí dít zbytečnosti. Protože teprve potom se usměju. Protože hra je zbytečná v tom nejhezčím slova smyslu. Hra nás nenasytí, hra nás nerozmnoží, a přesto ji všichni vyhledáváme. Každý jinak a každý jinde. Tyto nezbytné zbytečnosti, jako jsou naše iracionální hry s Václavem, jsou nedílnou součástí naší umělecké tvorby. Zbytečnost přestává být zbytečná, pokud si jí všimnu a pojmenuji ji. Smyslem "blbin" je to, že vůbec mohly vzniknout, protože si na ně člověk udělal čas. A udělat si čas, to vnímám v poslední době jako čím dál složitější záležitost. Vidím to konkrétně na samotné spolupráci s Václavem. Čím více si toho nakládáme na bedra, tím méně zbývá času na "blbiny vystupující z všedního života. Bohužel mám ale pocit, že bez takovýchto příživujících momentů by naše tvorba ztratila svoji kvalitu. Ale protože *hra je nejdřív a především svobodným jednáním* (Huizinga, 2000) a s příkazem končí její smysluplnost, nedá se než klidně a uvolněně nastavit tykadla a neprošvihnout příležitost.

Druhý pokus

Cílem této práce měla být ucelenější představa o mé skutečnosti a také o tom, co pro mě znamená věta *hra je hra je hra*.

Hrou jsem se zabývala na úrovni literární, a to konkrétně tvorbou Gertrudy Steinové a Alfonse Bohumila Šťastného. Nejprve jsem je uvedla do kontextu doby a stručně popsala, o koho se jedná. Dále se odvolávám na konkrétní ukázky a porovnávám je mezi sebou nebo si je dovoluji zakomponovávat do svých autorských textů a různě ohýbat, vždy je však jasně odděluji kurzívou. Popisuji jejich rozdílnost a snažím se nalézt znaky podobnosti, či co si z každého autora sbírám jako inspiraci.

V úvodu zmiňuji, že hra potřebuje spolupráci. V tomto okruhu popisuji vývoj a vliv našeho přátelství s Václavem Zimmermannem na uměleckou spolupráci. Hra funguje, pokud oba/všichni hráči přijmou stejná pravidla a jsou, jak se říká, „na stejné vlně“, dojde-li ke shodě. Tou shodou může být například v našich iracionálních hrách stejný

humor, vzhledem k tomu, že často jiná pravidla neexistují. A humor je jedním ze základních elementů při tvorbě přátelství. Humor je úzce spjat s hrou a také natočí hledáček na specifické vnímání potenciálů hry. Jakýkoli závan nejistoty, odmítnutí či pohrdání kazí hru. To jsme si konkrétně vyzkoušeli s Václavem při premiéře naší výtvarné inscenace *Václav Zimmermann Bára Purmmová*.

Okruh nezbytných zbytečností ukazuje texty, hesla, a kresby, které původně neměly být součástí této práce. Posléze mi však došlo, že pokud tu chci pozorovat potřebu hry při tvorbě, jsou zde nezbytné, protože i ony nám pomáhaly v ujasňování si charakterů postav ve filmu *Případy Léona Cliftona*. Václavův Léon Clifton prošel dlouhým procesem vývoje. Nakonec jeho odlišení od původní předlohy pomohl banální videovzkaz kamarádům. Podobně i moje Ada Brightová putuje po cestě hledání a nacházení. Mám však pocit, že za Cliftonem ještě nějaký kus zaostává. Tomu by měla napomoci i moje závěrečná autorská prezentace.

Třetí pokus

Kdysi dávno, na začátku, chtěla jsem najít své téma. Téma, které je pro mne v posledních letech podstatné, kterým se zabývám, které zkoumám a které mám natolik podchycené zkušeností, že by mohlo být vedoucí nitkou mé diplomové práce. Hledání ukázalo se jako mnohem složitější, než jsem si původně myslela. Zjistila jsem, že momentálně nejsem schopna téma jasně vygenerovat a popsat. Žiju v jakémsi chaosu, ve kterém se toho děje mnoho najednou a já se věnuji různým a mnohým věcem, přejíždím mezi městy, odbíhám od kultury ke sportu, utíkám do ciziny, vařím, a potom se stane, že nedokážu jednoznačně odpovědět na jednoduchou otázku: Co je tvé téma?

Jsem požitkář, labužník a nadšenec. Nadchnu se snadno a rychle pro cokoli. Pochopila jsem, že jistá diskontinuita, rozpolcenost, chaos a zájem o vše jsou charakterizujícími prvky mého dosavadního já, a tudíž se jen tak jednoduše nedoberu jasné definice. Tento text byl jakýmsi kubistickým vhladem do světa mých témat, která se navzájem potkávala, překrývala, občas i mýjela.

Základní myšlenkou bylo poukázat na potřebu hry v procesu umělecké tvorby, nalézat její póly, síly a velikosti. Nyní si více uvědomuji, jak je těžké vymezit hranice hry. Obsáhne hra i „blbinu“?

Pokud bych pracovala pouze s materiálem výše popsáním a měla podle něho graficky znázornit rozhraní hry, pomohu si zeměpisem. Znázorním ji na mapě České republiky.

K Aši na západ bych postavila Gertrudu Steinovou a její využití hry k velmi sofistikovaným intelektuálním počinům. U Českého Těšína na hranicích se Slovenskem v parku bychom si já a Václav Zimmermann předávali prázdný kufr jen tak pro zábavu. Na smíchovském nádraží v Praze by se Alfons Bohumil Šťastný při čekání na vlak do Dobřichovic snažil vymyslet co nejzajímavější hru mezi zloduchem a detektivem a v Krkonoších jedno z mých dalších já šplhá na nejvyšší horu Sněžku, aby vidělo do celého kraje, *chtíc bezprostředně zachytit alespoň závan mihotavé lehkosti hrajícího si života, jeho tvořivé plnosti, jeho prýštivého bohatství a nevyčerpatelného půvabu.* (Fink, 1992, str. 2)

Vím, že v denním životě nechodíme kolem a neříkáme si *hra je hra je hra je hra*. Co je tedy tím nejzákladnějším smyslem hry? Cílem práce nemělo být filozofické pojednání nad pojmem hra, proto jsem také na úplný úvod dosadila citát Eugena Finka: *Mluvit o hře vážně, a dokonce ještě s ponurou vážností slovíčkářů a pojmových hnidopichů, se rovná nakonec zjevnému protimluvu a zlomyslnému kažení hry.*

Filozofií hry se zabývalo a zabývá mnoho odborníků, kterým bych v žádném případě nechtěla a nemohla konkurovat.

Eugene Fink – *Hra je vždy ve svém smyslu zjasněné dění, je to prožitý výkon.* (Oáza štěstí, 1992, str. 3)

Johan Huizinga – *Podle formy můžeme hrou nazvat svobodné jednání, které je míněno „jen tak“, a stojí mimo obyčejný život, ale které přesto může hráče plně zaujmout, k němuž se dále nepřipíná žádný materiální zájem a jímž se nedosahuje žádného užitku, které se uskutečňuje ve zvlášť určeném čase a na zvlášť určeném prostoru, probíhá řádně podle určených pravidel a vyvolává v život společenské skupiny, které se rády obklopují tajemstvím, nebo se vymaňují z obyčejného života tím, že se přestrojují za jiné.* (Homo ludens, O původu kultury ve hře, 2000, str. 20)

Oba autoři zahrnují ve svých tezích slova jako *dění, prožitý, výkon, jednání...* Dle mého jsou základním smyslem hry právě tato slova. Hra potřebuje akci a pohyb. Hra se může popsat sebekrásněji, ale dokud se nezažije, postrádá smysl. A tento pohyb přináší dynamiku pro další konání. Můžeme hru nazvat odpočinkem, zastavením, vybočením

z obyčejného života, ale můžeme také hru nazvat dynamikou, pohánědlem, osvěžením, vybitím. Hra sama o sobě by měla být bezúčelová, ale skrze ni může nabýt účelu něco dalšího, jako například umělecká tvorba – film, divadlo. Volnočasové hry, které jsem v této práci nazvala nezbytnými zbytečnostmi, pro mě často byly spojeny s určitým překonáním sebe sama. Svého studu. Musela jsem improvizovat. V první řadě byly opravdu pouhou zábavou, ale podvědomě ve mně pěstovaly jistou odvalu.

Když jsem si tyto situace vypsala jako seznam, uvědomila jsem si, že hra se může ukrývat v čemkoli, stačí si jen povšimnout. Jednou jsme šli s Václavem ze školy kolem knihovny. Zahnuli jsme do Valentýnské ulice a pokračovali po chodníku směrem do ulice Kaprova. Proti nám se blížil při kraji starší pán. Podél ulice stála auta. Pán přicházel ke krátkému zábradlí, které lemovalo část chodníku. Ten byl prázdný, nikdo jiný tudy neprocházel. Přesto se pán nerozhodl využít volný chodník, ale začal se prodírat úzkým prostorem mezi zábradlím a zaparkovanými auty a my prošli kolem něj po prázdné široké cestě. Byla to absurdní situace, nebo hra?

Citovaná literatura

(2004). Načteno z Databáze cliftonek: <http://dapl.ucl.cas.cz/cliftonky>

Čapek, K. (1984). *Marsyas čili Na okraj literatury*. Praha: Československý spisovatel.

Detektivní novelly – Padělaný diplom. (1928–1936). Praha: Václav Jenč.

Detektivní novelly – Písmo umírajícího. (1906–1911). Praha: Rudolf Storch.

Fink, E. (1992). *Oáza štěstí*. Praha: Mladá fronta.

Huizinga, J. (2000). *Homo ludens, O původu kultury ve hře*. Praha: Dauphin.

Jareš, M. (2018). Načteno z

https://theses.cz/id/rf70av/Jares_Cliftonovo_stoleti_disertacni_prace.pdf

Kolektiv. (2011). *Psychosomatické disciplíny v teorii a praxi*. Praha: NAMU, Brkola s. r. o.

Musilová, M. (2019). *doslov ke knize Mluvit a naslouchat*. Praha: Fra.

Penzler, O. (2016). *Black mask*. Praha: Plus.

Steinová, G. (1922). *Geography and Plays*. Boston: Four Seas Company.

Steinová, G. (1968). *Vlastní životopis Alice B. Toklasové*. Praha: Nakladatelství československých výtvarných umělců.

Šťastný, A. B. (1907). *Z pamětí americké detektivky Ady Paulsonovy*. Praha: Rudolf Storch.

Údaje o filmu *Případy Léona Cliftona*

Tvůrčí tým:

Hrají: Václav Zimmermann a Bára Purmová

Scénáριο: Michal Čunderle, Václav Zimmermann, Bára Purmová

Asistent režie a produkce: Tereza Kovářová

Hlavní mlžič a jiné: Hynek Sůra

Hudba: Martin Tvrký, Tanita Yankova

Provodovské varhany: Luboš Chmelař

Scéna, kostýmy a grafika: Mikuláš Suchý

Světla a kamera: Filip Mašek

Střih a režie: Martin Třešňák

Rok výroby: 2019

Datum premiéry: 21. 3. 2019

Délka: 25:35

Získané granty: IP/ Vnitřní soutěž AMU, 2018, okruh 2
SGS DAMU, 2019

Ceny: divácká cena na Festivalu BIÁK, Jindřichův Hradec, 2019

Projekce: Divadlo Disk, Praha, premiéra 2019

Festival Interlangues, Nantes, Francie, 2019

Festival Boskovice 2019

Festival OLDstars on the ROUD, Roudnice nad Labem, 2019